

Vergaderjaar 2025–2026

26 643

Informatie- en communicatietechnologie (ICT)

Nr. 1450

**BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN
EN KONINKRIJKSRELATIES**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Den Haag, 18 december 2025

Met deze brief informeer ik uw Kamer ten eerste over de beleidsreacties op het manifest «Ons Digitaal Fundament» en het rapport «Dwars door de orde» en daarnaast over verschillende openstaande moties en toezeggingen aan de hand van vijf overkoepelende beleidsthema's. Daarnaast stuur ik u (eventuele) rapportages en onderzoeken.

De brief is als volgt ingedeeld:

1. Beleidsreacties
2. Digitale Weerbaarheid en digitale autonomie
3. Dienstbare overheid
4. Digitale Samenleving
5. Digitaal vakmanschap en moderne digitale overheid
6. Data, Artificial Intelligence en algoritmen

In bijlage 1 heb ik opgenomen aan welke moties ik uitvoering geef en welke toezeggingen ik met deze brief als afgedaan beschouw.

1. Beleidsreacties

Reactie op «Ons Digitaal Fundament»

Tijdens het notaoverleg (Kamerstuk 26 643, nr. 1427) over de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) van 29 september jl. is een motie ingediend door het lid Kathmann c.s. welke de regering verzoekt om de aanbevelingen uit Ons Digitaal Fundament (ODF) te verwerken in het vervolg op de NDS.^{1, 2} Deze is door een meerderheid van de fracties gesteund. Ik zie de reactie en aanbevelingen als een zichtbaar resultaat van de inspanningen die de voormalige commissie Digitale Zaken heeft gepleegd. Ik geef daarom graag gehoor aan het verzoek van uw Kamer om de aanbevelingen mee te nemen in de uitvoering van de NDS.

¹ Kamerstukken II 2025/26, 26 643, nr. 1404

² Ons-Digitaal-Fundament.pdf

Die uitvoering van de NDS is inmiddels opgestart: het uitvoeringsprogramma staat, werkt overheidsbreed en zet daarbij onze bestuurders en inhoudelijke experts bij dienstverleners, medeoverheden en ministeries aan het stuur van de grote veranderingen die we met de NDS willen bewerkstelligen. Met die nieuwe aanpak starten we met het doorbreken van een aantal barrières die eerder aan onze gezamenlijke vooruitgang in de weg hebben gestaan. De NDS bevat geen uitputtende opsomming van acties, maar heeft een aantal acties geprioriteerd die nodig zijn om de digitale transitie van de Nederlandse overheid te versnellen. Dat is een bewuste keuze geweest. Ik heb vertrouwen in die aanpak: we moeten stoppen met stapelen en ons richten op een aantal concrete doorbraken.

Met die reden heb ik dan ook in het notaoverleg NDS van 29 september jl. aangegeven terughoudend te zijn met een wijziging van de NDS. Niet alleen omdat dit niet aan mij is – de NDS is immers een akkoord tussen vier bestuurslagen en de publieke dienstverleners – maar ook omdat ik wil dat er focus blijft in de uitvoering van de NDS. Ook het Adviescollege ICT-Toetsing heeft in haar reactie «Suggesties voor effectieve realisatie van de NDS» geadviseerd om te focussen op belangrijke randwaarden van succes en om binnen de prioriteiten nog scherp te prioriteren.³ Dat neemt niet weg dat ik wel wil bezien hoe deze meegenomen kunnen worden in de uitvoering. In het licht daarvan zal ik hieronder ingaan op de algemene aanbevelingen en aanbevelingen per prioriteit.

Algemene aanbevelingen

In het stuk «Ons Digitaal Fundament» zijn vier algemene aanbevelingen opgenomen.⁴ Allereerst de aanbeveling om de NDS vervolgstappen dit jaar – of op zijn minst «vlot» – uit te voeren. Zoals hierboven genoemd is het uitvoeringsprogramma reeds gestart. Als het gaat om de NDS-Raad en het Bestuurlijk Overleg Digitalisering komen deze periodiek bijeen en krijgt de wisselwerking tussen beiden steeds meer vorm.

Ten tweede de investeringsagenda van de NDS. U heeft op 17 november een tussenstand van de investeringsagenda ontvangen.⁵ Dit eerste beeld laat zien dat de digitaliseringsopgaven nu en in komende kabinetten vragen om een flinke, structurele investering. Daarnaast werken we door aan de volledige uitwerking van de investeringsagenda welke u, zoals toegezegd, in de eerste helft van 2026 ontvangt.⁶

Ten derde de aanbeveling om een digitale dienst op te richten. Zoals aangegeven in de antwoorden op vragen naar aanleiding van de supplementaire begroting vind ik de digitale dienst een interessant idee, maar heb ik ook benadrukt dat dit vanwege de grote complexiteit en potentieel vergaande gevolgen eerst zorgvuldig moet worden verkend.⁷ Zoals uw Kamer terecht noemt bestaan er veel verschillende ideeën over een digitale dienst en de taken die zo'n dienst zou moeten hebben. In de NDS is opgenomen dat er een centrale actor komt voor het aanjagen van een herontwerp van processen in ketens. Deze acht ik zowel voor het realiseren van de doelen van de NDS, concreet de prioriteit Burger en Ondernemer Centraal en de prioriteit Data, van belang. Een dergelijke taak past mogelijk goed bij een digitale dienst. Een digitale dienst is echter wat

³ Reactie AclCT op NDS | Adviescollege ICT-toetsing

⁴ Namelijk het zo snel mogelijk uitvoeren van de NDS, het samenstellen van een investeringsagenda, de oprichting van een Digitale Dienst en de strategie voor heel het Koninkrijk te laten gelden.

⁵ Bijlage 2025D46911 bij Kamerstuk 26 643, nr. 1435

⁶ TZ202510-140

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/12/12/beantwoording-schriftelijke-vragen-tweede-suppletoire-begroting-2025-die-toezien-op-digitale-zaken>

mij betreft geen doel op zich, maar een mogelijk middel om onze gezamenlijke, overheidsbrede doelen te bereiken. Daarom wil ik dat er goed wordt gekeken naar wat we precies op willen lossen, om op basis daarvan te bepalen wat een digitale dienst daarin zou kunnen betekenen. Hiertoe heb ik onder meer de NDS-Raad om een advies gevraagd en neem ik ook, zoals verzocht, de stappen in het kader van motie Buijsse mee.⁸ De motie Buijsse verzoekt de regering in samenwerking met de betrokken agentschappen, te inventariseren welke mogelijkheden er zijn voor een meer geïntegreerde of gezamenlijke aanpak. De Audit Dienst Rijk (ADR) voert hier een tweedelig onderzoek naar uit. Het onderzoek kent een verkennende fase en een verdiepende fase. In de verkennende fase wordt onderzocht welke dienstverleners in aanmerking komen voor een meer geïntegreerde of gezamenlijke aanpak. Op basis van de uitkomsten van deze fase worden in de verdiepende fase de producten en diensten van deze dienstverleners geanalyseerd en voorzien van synergie-adviezen voor de betrokken partijen. Ik zal uw Kamer in de Verzamelbrief van het tweede kwartaal van 2026 over de stand van zaken van het traject informeren.

Ten vierde dat de NDS geldt voor héél Nederland en daarmee ook Saba, Sint-Eustatius en Bonaire. Er kunnen situaties zijn waar maatwerk nodig is en waar het tempo van adoptie kan verschillen. Dit moet nog worden uitgewerkt in een Aansluitplan Publieke Dienstverlening en Digitalisering, dat ik heb aangekondigd in de «Agenda Goed Bestuur Bonaire, Sint-Eustatius en Saba».⁹ Dit aansluitplan zal het kabinet naar verwachting in het eerste kwartaal van 2026 vaststellen. De NDS geldt niet voor Aruba, Curaçao en Sint-Maarten, omdat zij autonome landen binnen ons Koninkrijk zijn.

Aanbevelingen op de prioriteiten

Naast de algemene aanbevelingen op het geheel van de NDS worden in Ons Digitaal Fundament aanbevelingen gedaan op de zes prioriteiten. Daar waar ik aanknopingspunten zie voor de NDS neem ik deze mee in de uitvoering. Ik heb het uitvoeringsprogramma NDS de opdracht gegeven om de aanbevelingen op te volgen met daarbij een aantal gestelde kaders. Allereerst heb ik aangegeven dat er overheidsbreed steun moet zijn voor de aanbevelingen. Aanbevelingen en moties die alleen toezien op de rijksoverheid worden daarom niet overgenomen in de NDS, maar separaat behandeld in deze brief. Als tweede acht ik het van belang dat de aanbevelingen de scope van de NDS niet verder verbreden. Dit houdt in dat het uitvoeringsprogramma geen nieuwe activiteiten onder haar hoede neemt, maar wel de verbinding kan leggen met activiteiten die daarbuiten plaats vinden om de beoogde versnelling te realiseren. Als derde moet goed gekeken worden naar de uitvoeringsconsequenties van de aanbevelingen. Zo kunnen harde afrekenbare doelen alleen gesteld worden wanneer er voldoende zicht is op de gevolgen en ook de hiervoor benodigde personele en financiële middelen beschikbaar zijn.

Binnen deze kaders is een groot aantal aanbevelingen opgevolgd. Zo wordt er al met Nederlandse en Europese bedrijven gesproken om te verkennen hoe een soevereine overheidscloud ontwikkeld kan worden. Ook wordt er actief gewerkt aan de realisatie van het federatief datasysteem. Met de prioriteit Burger en Ondernemer centraal wordt gewerkt aan één gezicht naar buiten toe met o.a. de overheidsbrede loketfunctie en de samenhang tussen portalen en betrekken we bijvoorbeeld belangen- en maatschappelijke organisaties die burgers en ondernemers vertegenwoor-

⁸ Kamerstukken II 2024/25, 36 740 VII, nr. 30

⁹ Kamerstukken II 2025/26, 36 600 IV, nr. 73

digen ook actief bij het opstellen van een visie op proactieve dienstverlening. Vanuit de prioriteit AI wordt de samenwerking met de AI-fabriek en de sector overheid nadrukkelijk gezocht en ook de aansluiting bij het *regulatory sandbox*-instrument vanuit de AI-verordening wordt als onderdeel van de ontwikkelingen op AI-innovatie uitgewerkt. Ik zal u gedurende de uitvoering van de NDS via de verzamelbrieven digitalisering op de hoogte houden van de verdere voortgang op de prioriteiten.

Slot

De noodzaak van de NDS en de oproep om voortvarend aan de slag te gaan deel ik in ieder geval met de voormalige Kamercommissie en met mij de gemeenten, provinciën, waterschappen en publieke dienstverleners waarmee deze NDS zorgvuldig en interbestuurlijk tot stand is gekomen. In de toekomst zullen we de strategie evalueren en bijstellen indien nodig. Ik zet het tot op heden bijzonder constructieve gesprek met uw Kamer over de NDS graag voort met de nieuwe Vaste Kamercommissie Digitale Zaken.

Reactie op het rapport «Dwars door de orde»

Naar aanleiding van het verslag van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag, «Ongekend onrecht»¹⁰, heeft het kabinet Rutte IV per 1 januari 2022 Arre Zuurmond als regeringscommissaris informatiehuishouding aangesteld. In april 2025 presenteerde Zuurmond zijn eindrapport «Dwars door de orde».¹¹ In een commissiedebat op 23 april 2025 is uw Kamer een reactie op het eindrapport toegezegd.¹²

Allereerst spreek ik mijn waardering uit voor het rapport. Het rapport van de voormalig regeringscommissaris informatiehuishouding biedt een scherpe en brede analyse van de institutionele en informatiekundige uitdagingen waarmee de overheid wordt geconfronteerd. Wij bedanken hem, zijn team en alle betrokkenen voor de grondige aanpak en de waardevolle aanbevelingen. Het rapport biedt een ambitieuze visie op hoe de overheid haar informatiepositie, dienstverlening en bestuurscultuur kan moderniseren. Het kabinet onderschrijft de analyse dat een fundamentele versterking van de informatiehuishouding noodzakelijk blijft om burgers en bedrijven beter te bedienen, democratische controle te waarborgen en beleid effectief te kunnen uitvoeren.

De kernboodschappen van «Dwars door de orde» zijn als volgt: versterk de digitale autonomie van de overheid, maak data zo open en herbruikbaar mogelijk, zet technologie verantwoord in en investeer in digitaal vakmanschap. Inmiddels is de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS)¹³ verschenen, waarin de relatie met een groot aantal aanbevelingen uit «Dwars door de Orde» geadresseerd wordt. De reflecties in het eindrapport «Dwars door de Orde» onderstrepen dat digitalisering niet uitsluitend een technische, maar vooral een bestuurlijke en maatschappelijke opgave is. De lessen die in dit rapport zijn getrokken over autonomie, vakmanschap en de verhouding tussen overheid en burger, geven richting aan de verdere uitvoering van de NDS.

¹⁰ Gepubliceerd op 17 december 2020.

¹¹ Het rapport staat op de site van Open Overheid.

¹² Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1345, p. 39.

¹³ Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) - Digitale Overheid

2. Digitale weerbaarheid en digitale autonomie

Digitale weerbaarheid van burgers

Ik heb de afgelopen periode op verschillende sporen verder gewerkt aan het verbeteren van de digitale weerbaarheid van burgers en overheden. In het kader van *social engineering* en toenemende zorgen over steeds intelligentere cybercriminaliteit zijn JenV en BZK in 2023 gestart met de publiekscampagne «Laat je niet interneppen». Op 13 oktober is het derde deel van de campagne gestart, specifiek gericht op het herkennen en voorkomen van online oplichting bij Nederlanders tussen de 25 en 49 jaar. Daarnaast wordt samengewerkt met influencers, podcasts en contentcreators om jongeren tussen de 15 en 24 jaar te bereiken. Ook doet BZK voor het eerst mee aan de door JenV geïnitieerde campagne «Dubbel beveiligd is dubbel zo veilig». Het doel van deze campagne is Nederlanders te stimuleren om tweestaps- of tweefactorauthenticatie (2FA) in te stellen voor bijvoorbeeld e-mail. Het tweede deel van de campagne is op 27 november van start gegaan en richt zich in het bijzonder op de doelgroep 65-plussers.

Voor versterking van de cyberweerbaarheid van gemeenten, inwoners en ondernemers is in 2020 de Citydeal lokale weerbaarheid Cybercrime van start gegaan met steun van BZK, JenV en EZ. Het programma richtte zich op het ondersteunen van lokale pilots teneinde de meest succesvolle *best practices* landelijk te kunnen opschalen. De City Deal loopt eind 2025 af. BZK richt in samenwerking met JenV en het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) een landelijke implementatieondersteuning in om gemeenten en regio's te helpen met de borging en verdere uitrol van de opbrengsten van de City Deal via netwerksamenwerking en actieve kennisdeling. Op de website van het CCV is ook een overzicht te vinden van het programma.¹⁴

Voor bevordering van digitale veiligheidsvaardigheden bij het brede publiek is in 2024 met financiële steun van BZK en verschillende private partners de Nationale cursus digitale weerbaarheid tot stand gekomen.¹⁵ Het betreft een gratis interactieve online cursus waarvan iedereen in Nederland gebruik kan maken. Daarnaast heeft BZK in samenwerking met de Politie een subsidie verstrekt aan Stichting Digisterker voor de ontwikkeling van het lespakket DigiVeiliger. Met dit lespakket kunnen (vaak oudere) deelnemers in groepsverband tijdens een cursus of workshop oefenen en kennis opdoen onder persoonlijke begeleiding. Op dit moment wordt in pilots verkend hoe het lespakket het beste kan worden ingezet in de programmering van, onder andere, bibliotheken. Ook heeft BZK aan Stichting HackShield een subsidie gegeven om hun methode door te ontwikkelen zodat het beter kan worden ingezet voor kinderen in kwetsbare wijken. Om beter inzicht te krijgen in de effectiviteit van HackShield als methode voert het lectoraat Maatschappelijke Veiligheid van de Hogeschool Saxion een onafhankelijke effectevaluatie uit. Deze evaluatie zal eind eerste kwartaal van 2026 zijn afgerond en wordt na oplevering gepubliceerd.

Om het publiek te helpen meer inzicht te krijgen in de risico's van apps heeft BZK subsidie verstrekt aan AppInspector, een gratis online tool waarin de risico's van het gebruik van vaak gedownloade apps inzichtelijk wordt gemaakt. De lancering van AppInspector vindt in 2026 plaats.

¹⁴ City Deal Lokale Weerbaarheid Cybercrime

¹⁵ <https://www.digitale-weerbaarheid.nl/>

Via bovenstaande interventies draag ik bij aan de bewustwording van online risico's bij burgers en overheden. Het is belangrijk om de interventies nog beter te kunnen meten dan al gebeurt. Om die reden heeft BZK aan NHL Stenden Hogeschool een subsidie toegekend voor de ontwikkeling van een nieuw meetinstrument. Dit instrument kan interventies beter op effectiviteit toetsen door onder andere meting vooraf (ex ante) en achteraf (ex post). Dit meetinstrument zal begin 2026 worden opgeleverd en publiekelijk beschikbaar worden gesteld.

Visie op digitale autonomie en soevereiniteit voor de digitale overheid

In de Nederlandse Digitaliseringsstrategie¹⁶ schets ik dat toenemende technologische afhankelijkheden, digitale dreigingen en geopolitieke ontwikkelingen de urgentie onderstrepen om meer regie te nemen over de digitale infrastructuur, systemen en data van de overheid. Om deze regie vorm te kunnen geven is een interbestuurlijke visie op digitale autonomie en soevereiniteit voor de digitale overheid opgesteld. De visie biedt richting aan de vraag wat digitale autonomie en soevereiniteit van de overheid betekent, waarom we als overheid onze digitale autonomie moeten versterken en ongewenste afhankelijkheden moeten verminderen en welke principes en bouwstenen hier leiding en richting aan geven. Daarmee wordt voortgebouwd op de Agenda Digitale Open Strategische Autonomie (DOSA), die op 17 oktober 2023 met de Kamer is gedeeld.¹⁷ De visie is 12 december 2025 vastgesteld in de ministerraad en als bijlage 2 bij deze brief gevoegd.

Opvolging rapport Digitale Kroonjuwelen¹⁸

Uw Kamer is eerder toegezegd¹⁹ dat zij aan het eind van 2025 over de opvolging op het rapport «Digitale Kroonjuwelen»²⁰ wordt geïnformeerd. Deze toezegging heeft samenloop met de kabinetsreactie op de initiatiefnota van de leden Omzigt en Six Dijkstra over centraal toezicht op staatsgeheimen.²¹ Momenteel loopt de evaluatie van het Beveiligingsautoriteit-stelsel en het uitzetten van een onderzoek naar het toezicht op staatsgeheimen door een extern bureau. Deze twee trajecten dragen bij aan een onafhankelijke analyse met bevindingen en overwegingen om tot een tweede kabinetsreactie te komen. De eerste resultaten worden verwacht in juni 2026. Dit is later dan oorspronkelijk gepland. Dit blijkt nodig na de eerste kabinetsreactie gezien de complexiteit van de verschillende onderwerpen, het aantal stakeholders, en uiteenlopende informatie. De tweede kabinetsreactie wordt daarom in het vierde kwartaal van 2026 verwacht. Op dat moment kan ik ook de gedane toezegging over de opvolging op het rapport Digitale Kroonjuwelen afdoen.

¹⁶ De Nederlandse Digitaliseringsstrategie | Rapport | Rijksoverheid.nl

¹⁷ Bijlage 2023D42774 bij Kamerstuk 36 259, nr. 21

¹⁸ TZ202409-069

¹⁹ Kamerstukken II 2024/25, 36 721, nr. 3

²⁰ Kamerstukken II, 2022/2023, 26 643, nr. 1044

²¹ Kamerstukken II, 2024/2025, 36 721

3. Dienstbare overheid

Motie Kathmann – Middelen voor Informatiepunten Digitale Overheid (IDO)²²

Tijdens het Wetgevingsoverleg Digitale Zaken van 30 juni 2025²³ heb ik toegezegd om uw Kamer in het vierde kwartaal te informeren over de bestuurlijke afspraken met gemeenten die ik wil maken ter uitvoering van de motie Kathmann. Onderstaand vindt u mijn inzet voor deze afspraken.

De uitgangspunten voor mijn beleidskeuzes zijn verankerd in de beleidsvisie Persoonlijk en Dichtbij.²⁴ Deze visie is tot stand gekomen na een uitgebreid beleidsontwikkeltraject, waarbij mededepartementen, gemeenten, uitvoeringsorganisaties en andere relevante partners betrokken zijn. Het is mijn inzet dat publieke dienstverlening wordt aangeboden op plekken die voor mensen logisch en dichtbij voelen; plekken waar zij al op zoek gaan naar hulp. Gemeenten kennen hun inwoners en hun behoeften, de lokale netwerken en de sleutelpersonen in die netwerken het beste. Daarom voeren zij regie op het vormgeven van het lokale ecosysteem voor publieke dienstverlening. Bij de uitvoering van mijn visie zet ik in op het versterken van de regierol van gemeenten en het versterken van de lokale netwerken.

Conform de toezegging deel ik de uitkomsten van deze bestuurlijke afspraken met uw Kamer.²⁵ Dit zal in het eerste kwartaal van 2026 zijn omdat deze gesprekken nog moeten plaatsvinden.

Motie Kathmann-Vermeer – Regiefunctie van bibliotheken²⁶

Op 2 oktober heeft uw Kamer de motie Kathmann-Vermeer aangenomen. Ik interpreteer uw motie als een uiting van de brede zorg in de Tweede Kamer dat de dienstverlening zoals geboden aan de burger door de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) zal verminderen, naar aanleiding van het kabinetsbeleid om specifieke uitkeringen (SPUKs) om te zetten naar fondsuitkeringen. Gemeenten krijgen daardoor meer beleidsvrijheid en het is mogelijk dat zij de middelen anders inzetten dan waarvoor ik ze beoogd heb. Om uitvoering te kunnen geven aan uw motie zijn, gelet op de uitgangspunten in de beleidsvisie Persoonlijk en Dichtbij, voor mij de volgende elementen leidend:

- Het is mijn inzet dat laagdrempelige en empathische ondersteuning in de vorm van de IDO-dienstverlening in stand blijft. Bibliotheken blijven de primaire (maar niet exclusieve) uitvoerders hiervan, met ruimte voor gemeenten om, vanuit hun regierol, deze dienstverlening ook op andere plekken dan de lokale bibliotheek te organiseren.
- Om dit te borgen onderzoek ik samen met de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), of op termijn een wettelijke verankering mogelijk is van het bieden van laagdrempelige en empathische ondersteuning, waaronder de dienstverlening zoals deze nu wordt geboden door de IDO's, de regierol van gemeenten hierbij en de rol van bibliotheken. Hierbij kan worden gedacht aan een eigen wet, maar er wordt ook onderzocht of de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) hiervoor een oplossing kan bieden.
- Voor de volledigheid wil ik opmerken dat eventuele wettelijke verankering geen invloed heeft op het budget dat beschikbaar is voor

²² Kamerstukken II 2024/2025, 36 740 VII, nr. 35

²³ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1384

²⁴ Bijlage 2025D33497 bij Kamerstuk 26 643, nr. 1371

²⁵ TZ202510-104

²⁶ Kamerstukken II 2025/2026, 26 643, nr. 1419

IDO-dienstverlening; het budget voor de IDO's blijft beschikbaar en ik houd mij aan de eerdere toezegging om de 10% korting te compenseren.

Samen met de Minister van OCW ga ik in gesprek met gemeenten, bibliotheken, uitvoeringsorganisaties en andere relevante stakeholders om deze uitgangspunten te operationaliseren. Ik kan uw Kamer en andere betrokken partijen op dit moment dus nog geen volledige duidelijkheid bieden over de toekomst van de IDO-dienstverlening. Toch wil ik mijn uitgangspunten en denkrichting al met uw Kamer delen, omdat ik het belangrijk vind om de motie gedegen op te volgen en hierover transparant te communiceren. Ik informeer uw Kamer over deze motie na de afronding van deze gesprekken.

Motie Six Dijkstra – Principes mensgerichte digitale overheid²⁷

Naar aanleiding van de motie van het Kamerlid Six Dijkstra over de principes van een mensgerichte digitale overheid, informeer ik uw Kamer over de voortgang op het gebied van begrijpelijke overheidscommunicatie en toegankelijkheid van digitale loketten. Begrijpelijke overheidscommunicatie en dienstverlening vormen de basis van goede publieke dienstverlening. Ik zet in op overheidscommunicatie en dienstverlening die voor iedereen duidelijk, begrijpelijk en gebruikersvriendelijk is. Dit is nodig omdat veel communicatie van de overheid richting burgers niet begrijpelijk is.²⁸ Ik zie mijn inzet op begrijpelijke overheidscommunicatie als een onderdeel van de bredere transformatie naar mensgerichte dienstverlening. Daarom werk ik samen met publieke dienstverleners en medeoverheden aan overheidsbrede dienstverlening. Hierbij staat het perspectief van burgers en ondernemers centraal, zoals omschreven in de Nederlandse Digitaliseringsstrategie. Ik maak samen met overheidsorganisaties en medeoverheden stappen om op deze prioriteit te kunnen versnellen. Ik licht hieronder twee ontwikkelingen toe:

Overheidsbrede samenwerking begrijpelijke overheidscommunicatie

Om gezamenlijk te versnellen, zet ik in op overheidsbrede samenwerking. Ik stel een overheidsbreed netwerk beschikbaar voor overheidsprofessionals om samen te werken aan begrijpelijke overheidscommunicatie. In dit netwerk Direct Duidelijk komen 1200 professionals samen om kennis en ervaringen te delen. Dit zorgt voor een optimale benutting van bestaande kennis door het leggen van overheidsbrede verbindingen. Het netwerk ontwikkelt en deelt ook hulpmiddelen. Hiermee bereik en help ik een groot deel van de dienstverleners. Daarnaast werk ik samen met de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) aan het herschrijven van brieven en teksten naar begrijpelijke taal. Dit wordt gezamenlijk gedaan met gemeenten en met juristen, voor een zorgvuldige juridische toets. Daarnaast is een handreiking Duidelijke Overheidscommunicatie en een handreiking Duidelijke Verordeningen opgeleverd en actief verspreid.²⁹

Voor alle overheidsorganisaties zijn inmiddels verschillende hulpmiddelen beschikbaar, zoals zo'n 50 voorbeeldbrieven (de Toolkit Taal) en een stappenplan voor het schrijven van begrijpelijke brieven en teksten. Ook worden overheidsorganisaties ondersteund in het testen van hun teksten met de mensen voor wie deze bedoeld zijn, zodat zij op basis daarvan hun communicatie verbeteren. Ik blijf overheidsorganisaties stimuleren om de gedeelde kennis en ervaring te implementeren in hun organisatie. Om de

²⁷ Kamerstukken II 2024/2025, 36 740 VII, nr. 24

²⁸ Staatscommissie rechtsstaat (2024). *De gebroken belofte van de rechtstaat*.

²⁹ <https://vng.nl/projecten/duidelijke-overheidscommunicatie>

aandacht voor begrijpelijke taal minder vrijblijvend te maken, is in het conceptwetsvoorstel Wet versterking waarborgfunctie Algemene wet bestuursrecht opgenomen dat bestuursorganen ook wettelijk verplicht worden om besluiten op een begrijpelijke manier toe te lichten.

Toegankelijkheid loketten

Daarnaast draag ik zorg voor een overheid die goed bereikbaar en toegankelijk is via alle kanalen. Daaraan geven we samen met burgers en ondernemers vorm en dat toetsen we ook continu. Samen met de publieke dienstverleners werk ik daarnaast aan een gezamenlijk gedragen beeld op overheidsbrede online dienstverlening. In het derde kwartaal van 2026 zal ik uw Kamer daarover nader informeren.

Ook zorgen we dat websites en apps voldoen aan de wettelijke toegankelijkheidseisen zoals is opgenomen in het Besluit digitale toegankelijkheid overheid. Begin november werden 8920 websites en mobiele apps door het Dashboard Digitale Toegankelijkheid vermeld. Daarvan voldeed 60% aan de wettelijke verplichtingen. 8% van de websites en apps heeft de status A en voldoet daarmee aan alle toegankelijkheidseisen.

Motie Buijsse en De Kort – Ervaringsdeskundigen digitale toegankelijkheid³⁰

De leden Buijsse en De Kort hebben de regering verzocht te verkennen hoe de kennis van ervaringsdeskundigen kan bijdragen in het digitaal toegankelijk maken van de overheidswebsites en -apps, en daarnaast kan zorgen voor een inhaalslag om meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een baan aan te bieden. Deze motie valt voornamelijk onder de inhoudelijke portefeuille van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, daarom is inhoudelijk ingegaan in een brief aan de vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken.³¹ Voor de volledigheid voorzie ik u hieronder van een korte toelichting.

In de bovengenoemde brief wordt voor de overheids- en onderwijssector ingegaan op hoe er meer banen voor mensen met een arbeidsbeperking worden gerealiseerd. In het kader van de bovengenoemde motie wordt er samengewerkt met de League Rijk, het rijksbrede personeelsnetwerk voor mensen met een arbeidsbijzonderheid. Systemen van de overheid worden voor iedereen digitaal toegankelijk gemaakt door o.a. het gebruik van het NL Design System (NLDS). Het NLDS wordt ontwikkeld en verbeterd door middel van gebruikerstoetsen met ervaringsdeskundigen.

Programmeringsplan Generieke Digitale Infrastructuur 2026

De Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) vormt een essentiële basis voor de digitale dienstverlening van publieke dienstverleners aan burgers en ondernemers. Deze infrastructuur omvat een samenhangend stelsel van voorzieningen, standaarden en afspraken die bijdragen aan veilige, toegankelijke en effectieve digitale dienstverlening. Een voorbeeld is DigiD, dat zorgdraagt voor veilige en betrouwbare toegang tot persoonlijke dienstverlening voor burgers. Het programmeringsplan van de GDI voor 2026 bied ik u hierbij aan en vindt u in bijlage 3. Dit plan geeft richting aan de ontwikkeling van de GDI en is tot stand gekomen in nauwe samenwerking opgesteld met departementen, uitvoeringsorganisaties, medeoverheden, en overige betrokken opdrachtgevers en opdrachtnemers binnen de publieke dienstverlening. Het programmeringsplan

³⁰ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1292

³¹ Kamerstukken II 2025/2026, 34 352, nr. 342

biedt inzicht in de inhoudelijke en financiële aspecten van de GDI en beschrijft de activiteiten die in 2026 worden uitgevoerd om de GDI te beheren, door te ontwikkelen en te vernieuwen.

Het GDI-programmeringsplan is ingebed in de bredere beleidskaders van de Meerjarenvisie Digitale Overheid³², die is afgestemd op de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS). Het programmeringsplan 2026 is voor beheer, vernieuwing en innovatie van de GDI waar mogelijk in lijn gebracht met de speerpunten van de NDS.

Herbouw Digipoort

Digipoort is een essentiële schakel binnen de digitale overheid. Het verzorgt veilige en betrouwbare digitale gegevensuitwisseling tussen ondernemers en overheidsorganisaties (hierna «afnemers») zoals de Belastingdienst, het UWV en de Kamer van Koophandel (KVK) en voor e-facturatie met de rijksoverheid.

Op 1 mei 2025 heeft u een brief ontvangen met het advies over de Herbouw Digipoort van het Adviescollege ICT-toetsing (AclCT). Zoals hierin toegezegd informeer ik u nu over de voortgang.³³

Sinds het advies van AclCT verloopt het programma volgens planning. Halverwege 2026 moet de migratie afgerond zijn en wordt gestart met de ontmanteling van de oude Digipoort. Als de migratie goed verloopt kan de overheid vanaf 2026 beschikken over een toekomstvast, veilige en efficiënte berichtenvoorziening onder eigen regie. AclCT adviseerde onder andere alternatieven en de richting voor het vervolg te onderzoeken. Met een geïntensiveerde toekomstverkenning voor Digipoort laat ik onderzoeken welke rol Digipoort op de lange termijn moet gaan krijgen. Samen met de afnemers van Digipoort wordt gekeken naar de mogelijkheid en wenselijkheid van complexiteitsreductie.

Het AclCT adviseerde verder om de sturing vanuit BZK te versterken. Dat advies heb ik op verschillende manieren doorgevoerd. Zo is de sturing geïntensiveerd in overleg met de opdrachtgever, opdrachtnemer, eigenaar en CIO BZK. Er is een sturingsoverleg tussen opdrachtgever en opdrachtnemer, en een tactisch beraad met de afnemers ingesteld. Met Logius, de uitvoeringsorganisatie, zijn afspraken gemaakt rondom strakkere financiële verantwoording, sturing, portfoliomanagement en de herinrichting van de administratie.

Ook op enkele andere punten uit het AclCT-advies zijn en worden maatregelen genomen. Zo wordt gewerkt aan een kostprijsmodel om de kosten van de dienst inzichtelijk te maken en de *business case* wordt periodiek geactualiseerd. Hierdoor moet de efficiëntie en het kostenbewustzijn verhoogd worden. Ik zal u in de volgende Verzamelbrief informeren over de voortgang van de herbouw en migratie van Digipoort.

Vervolgstappen implementatie eIDAS-verordening

In het debat over de Nederlandse Digitaliseringsstrategie heb ik een actualisatie toegezegd van de *roadmap* implementatie eIDAS-verordening.³⁴ Onderstaand vindt u de stappen die ik de komende tijd zet. Met deze informatie doe ik de toezegging af.

³² Bijlage 2025D43432 bij Kamerstuk 26 643, nr. 1423

³³ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1334

³⁴ TZ202510-148

Om het werken met Europese digitale identiteitswallets (EDI-wallets) betrouwbaar, veilig en privacy-vriendelijk te laten verlopen werk ik aan een nationale uitvoeringswet van de eIDAS verordening. Dit doe ik in samenwerking met de Minister van Economische Zaken, die verantwoordelijk is voor de vertrouwensdiensten in eIDAS. De nationale uitvoeringswet van de eIDAS verordening is het kader waarbinnen Europese Digitale Identiteits (EDI)-wallets in de praktijk in Nederland zullen worden gebruikt. Met de uitvoeringswet wordt toegewerkt naar een beheersbare, gefaseerde implementatie en wordt bijvoorbeeld het toezicht op, en certificering van, EDI-wallets geregeld. Het voornemen is bijvoorbeeld om in de uitvoeringswet de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur aan te wijzen als stelseltoezichthouder en om een grondslag te creëren om meerdere keuringsinstanties³⁵ aan te wijzen, als onderdeel van het certificeringsproces.

Naast wetgeving wordt gewerkt aan een publieke EDI-wallet. Deze zal in eerste instantie een beperkte set gegevens bevatten, zoals naam, geboortedatum en geboorteplaats. Hiermee kunnen mensen die dat willen straks inloggen bij publieke dienstverleners en een aantal private dienstverleners.³⁶ Parallel aan de voorbereidingen voor EDI-wallets als inlogmiddel, lopen er initiatieven om het delen van gegevens of bewijzen via EDI-wallets te beproeven, bijvoorbeeld in Europees verband via de Large Scale Pilots. Binnen de Large Scale Pilots wordt in samenwerking met publieke -en private organisaties het gebruik van EDI-wallets beproefd in concrete *use cases* zoals het gebruik van een digitaal kentekenbewijs in een EDI-wallet.

Het EDI- stelsel wordt zo ingericht, dat na livegang van het stelsel ook private wallets gecertificeerd en toegelaten kunnen worden. Hiervoor is naast de uitvoeringswet een aanpassing van de Wet Digitale Overheid nodig. Private wallets moeten aan dezelfde vereisten en standaarden voldoen als de publieke EDI-wallet. Zoals eerder aan uw Kamer is gemeld³⁷, is de verwachting dat de implementatie voor EDI-wallets langer gaat duren dan de verordening voorschrijft. Dit is mede afhankelijk van Europese specificaties en standaarden.

Gebruikers kunnen straks bij overheidsdienstverlening nog steeds gebruik maken van DigiD en eHerkenning. Gebruikers die niet over een Nederlands inlogmiddel beschikken, kunnen, zoals dat momenteel al mogelijk is, bij overheidsdienstverlening hun nationale inlogmiddel, wanneer deze Europees is erkend, blijven gebruiken. In Nederland wordt door het «IdentityMatching-systeem» na het inloggen met een Europees erkend inlogmiddel een BSN³⁸ aan de dienstverlener verstrekt. Op dit moment wordt onderzocht in hoeverre het huidige systeem herbruikbaar is wanneer mensen een EDI-wallet uit een andere lidstaat gebruiken.

Bij de onderhandelingen over de eIDAS-verordening is door Nederland ingezet op een hoog niveau van betrouwbaarheid van EDI-wallets. De vereisten voor het activeren en personaliseren van EDI-wallets zijn daardoor vastgelegd op niveau eIDAS-hoog. Dit betekent dat voorzien moet worden in de hoogste mate van zekerheid over iemands identiteit. Om die reden zal activering van de publieke NL-wallet plaatsvinden door

³⁵ In de eIDAS-verordening worden deze omschreven als conformiteitsbeoordelingsinstanties. Deze instanties toetsen aan de hand van de eisen uit de nationale certificeringsregelingen of EDI-wallets voldoen aan de kaders van de verordening, uitvoeringshandelingen en overige vastgestelde conformiteitscriteria.

³⁶ Conform de eIDAS-verordening.

³⁷ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1336

³⁸ Het BSN wordt zodanig versleuteld dat uitsluitend de overheidsdienstverlener deze kan ontsleutelen. Mogelijke tussenliggende partijen kunnen aan dit versleutelde gegeven niets afleiden.

eenmalig in te loggen met DigiD op betrouwbaarheidsniveau hoog. Momenteel is het gebruik van DigiD-Hoog nog beperkt tot een paar honderdduizend burgers. Dit heeft uiteraard effect op de mogelijke adoptie van de publieke NL-wallet en het kunnen creëren van voldoende volume waardoor de maatschappelijke baten kunnen worden gerealiseerd. De Europese Commissie ziet de walletactivatie op hoog betrouwbaarheidsniveau als een bredere uitdaging. De Europese Commissie heeft aangekondigd, binnen de kaders van de verordening, specificaties hierover te willen vastleggen in een uitvoeringshandeling. Daarnaast wordt onderzocht hoe het activeren van DigiD-hoog makkelijker gemaakt kan worden.

Update Digitaal Vertegenwoordigen

Op 16 mei jl. is uw Kamer geïnformeerd over de stand van zaken inzake digitaal vertegenwoordigen.³⁹ Hierin is toegezegd uw Kamer te zullen informeren over een oplossing zonder wijzigingen aan DigiD voor de Bevoegdheidsverklaringsdienst Ouderlijk Gezag (BVD OG) en het bijbehorende tijdspad. Ik heb een oplossing gevonden zonder wijzigingen aan DigiD. In het Twee Minutendebat Digitaliserende Overheid van 2 september jl. heb ik toegezegd dat de BVD OG tot 12 jaar achter de ToegangVerleningService (TVS) per 1 juli 2026 live zal gaan met een beperkt aantal dienstverleners en dat deze op 1 januari 2027 volledig live komt voor dienstverleners die zijn aangesloten op de TVS. Met deze informatie beschouw ik de toezegging als afgedaan.

Evaluatierapport wetswijziging van de wet BRP inzake briefadressen

Zoals toegezegd in mijn brief van 28 augustus jl. stuur ik uw Kamer hierbij het evaluatierapport over de wetswijziging van 1 januari 2022 van de wet BRP inzake briefadressen.⁴⁰ Tevens informeer ik u over de vervolgacties en reageer ik op een drietal Kamermoties omtrent dit onderwerp.

Uit de evaluatie blijkt dat de wetswijziging een positieve bijdrage levert aan het BRP-registratieprobleem van dak- en thuislozen. 87% van de gemeenten ziet een stijging in de aanvragen, en landelijke BRP-cijfers laten een stijging van 18% zien.⁴¹ Tegelijkertijd bestaan er verschillen tussen gemeenten in de uitvoering. Dit kan leiden tot rechtsongelijkheid. Gemeenten, maatschappelijke organisaties, de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG) en de ombudsman signaleren knelpunten zoals complexe regels, gebrekkige informatie en het ontbreken van uniforme criteria.

Ik concludeer dat verdere verbeteringen nodig zijn en onderneem daarom de volgende acties:

- Ontwikkelen van een eenduidig nationaal beleid en richtlijnen voor gemeenten, met onder andere aandacht voor het voorkomen van disproportionele informatieverzoeken.
- Borgen van een redelijke termijn voor aanvraagafhandeling en het mogelijk maken van bezwaar op een afwijzing conform de Algemene wet bestuursrecht.
- Onderzoeken van betere ondersteuning bij het aanvraagproces met ketenpartners.
- Verbeteren van informatievoorziening over briefadressen op overheidswebsites

³⁹ Kamerstukken II 2024/2025, 36 600 VII, nr. 137

⁴⁰ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1384

⁴¹ Dit zijn de daadwerkelijke aantallen van mensen met een briefadres in de BRP.

In het verlengde van het onderwerp zijn een drietal moties aangenomen door uw Kamer. De moties van het lid Beckerman c.s.⁴² en van het lid Dobbe c.s.⁴³, verzoeken de regering om te zorgen dat alle dakloze mensen binnen drie dagen na aanvraag een briefadres krijgen en bij de aanvraag actief worden geholpen. Hoewel ik het belang van een snelle afhandeling erken, geven gemeenten aan dat uitvoering binnen drie dagen niet haalbaar is. Dit vanwege de noodzakelijke controles die moeten worden uitgevoerd om de kwaliteit van een juiste inschrijving in de BRP te waarborgen. Bij inschrijving dient in principe de feitelijke verblijfplaats van burgers te worden geregistreerd; alleen in bijzondere omstandigheden kan een briefadres worden toegekend. Op deze wijze geef ik, binnen de kaders van de uitvoerbaarheid, invulling aan de motie en beschouw ik deze als afgedaan.

De motie van het lid Six Dijkstra c.s.⁴⁴ verzoekt om uniforme regels zodat dak- en thuislozen niet worden uitgesloten van voorzieningen. Hoewel ten behoeve van uniformering bij de wetswijziging een circulaire⁴⁵ is opgesteld, blijkt uit de evaluatie dat er nog verschillen bestaan in de werkwijze van gemeenten. Daarom zal ik hier de komende periode een eenduidig nationaal beleid voor ontwikkelen met uniforme richtlijnen, waarmee ik uitvoering aan de motie geef.

Evaluatie Basisregistratie Personen (BRP) experiment «melding bij nieuwe inschrijving» 2024

In 2024 is er een BRP-experiment gestart om burgers te informeren over nieuwe adresregistraties op diens woonadres om zo foutieve adresregistraties tegen te gaan. Deze ontstaan ten gevolge van een onjuiste inschrijving of een onjuiste adreswijziging. Dit experiment wordt jaarlijks onafhankelijk geëvalueerd door onderzoeksbureau PBLQ. In bijlage 4 kunt u de bevindingen van PBLQ terugvinden van het jaar 2024. In de evaluatie komt onder andere naar voren dat voor een overgrote meerderheid van de gemeenten dit geen nieuwe werkwijze is, en dat ze vinden dat bij deze werkwijze de uitvoeringslasten opwegen tegen de opbrengsten. PBLQ zal ook over het jaar 2025 het experiment evalueren en zodra deze opgeleverd wordt zal ik deze aan de Kamer toesturen.

Motie Tuinman c.s. – Fries op Nederlandse identiteitskaart⁴⁶

In maart 2024 heeft uw Kamer in de Motie Tuinman c.s. gevraagd om het Fries op te nemen op de Nederlandse identiteitskaart. Ik begrijp het belang van zichtbaarheid van het Fries in het maatschappelijk verkeer en de wens van uw Kamer om het Fries ook zichtbaar te maken op identiteitsdocumenten. Na uitvoerig onderzoek is echter gebleken dat het opnemen van het Fries juridisch niet mogelijk is. Nederland is op grond van EU-verordeningen gebonden aan standaarden van de Internationale Burgerluchtvaart Organisatie (ICAO). Volgens die standaarden kunnen alleen officiële landstalen op reisdocumenten worden opgenomen, met een vertaling in Engels, Frans en/of Spaans. Fries is geen officiële landstaal van Nederland, maar een erkende regionale taal. Fries opnemen op de identiteitskaart is daarom niet mogelijk. Ik kan de motie daarom niet uitvoeren.

⁴² Kamerstukken II 2023/2024, 29 325, nr. 162

⁴³ Kamerstukken II 2025/2026, 36 614, nr. 7

⁴⁴ Kamerstukken II 2024/2025, 36 740 VII, nr. 24

⁴⁵ <https://www.rvig.nl/circulaire-brp-briefadres>

⁴⁶ Kamerstukken II 2024/2025, 36 410 VII, nr. 101

Voortgang programma Verbeteren Reisdocumentenstelsel (VRS)

Zoals eerder gemeld werkt het programma VRS aan een gefaseerde verbetering van de onderliggende ICT en architectuur achter de balie van uitgevende instanties. Uitgevende instanties zijn gemeenten, grensgebieden, het Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ), de Koninklijke Marechaussee (Kmar), Caribische Burgerzaken en de Kabinetten van de Gouverneur. Die verbetering is nodig om de kwaliteit, fraudebestendigheid en betrouwbaarheid van het reisdocumentenstelsel naar een hoger niveau te tillen. Een belangrijk onderdeel van VRS is het uniform en veiliger opslaan van de paspoortgegevens. De biografische gegevens van burgers worden momenteel centraal opgeslagen. De opslag voor gezichtsopnames, handtekeningen en tijdelijk vingerafdrukken vindt nog lokaal plaats. In het kader van het *lifecycle management* is inmiddels begonnen aan het bouwen van een gecompartmenteerde dataopslag waarmee deze gegevens beter kunnen worden beheerd en veiliger kunnen worden uitgewisseld. Data wordt dan per uitgevende instantie opgeslagen. Zodra dit is afgerond worden de gegevens uit de oude systemen naar de nieuwe voorziening overgezet. Dit is naar verwachting in het derde kwartaal van 2027 afgerond.

Onder het programma VRS valt ook de dienst StopID. Met deze webapplicatie kunnen burgers bij verlies of diefstal van hun reisdocument online een melding doen. Het document wordt na de melding direct als ongeldig geregistreerd. De pilot heeft vertraging opgelopen maar zal naar verwachting in het eerste kwartaal van 2026 worden uitgevoerd. Het programma VRS heeft het afgelopen jaar ook de meldingsregistratie voor gemeenten gerealiseerd. Dit zorgt ervoor dat een melding van vermissing of een vermoeden van fraude, die aan de balie wordt gemeld, ook direct aan de balie verwerkt kan worden. Het verwerken van de status van een reisdocument wordt daardoor, en daarmee de beschikbaarheid van deze informatie voor de relevante instanties, met 24 tot 72 uur verkort. De mogelijkheid om te frauderen neemt daarmee af. Daarnaast zijn recentelijk alle informatie vragende instanties overgezet naar nieuwe informatiediensten van RvIG. Voor landelijke overheidsorganisaties, zoals de Politie, de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, de Dienst Uitvoering Onderwijs en de Koninklijke Marechaussee is getoetst of zij bij bepaalde gegevens mogen inzien, waarna zij bij goedkeuring zijn aangesloten op het nieuwe register. Hierdoor beschikken zij over vollediger informatie en kunnen tevens een beroep doen op een grotere populatie van reisdocumenten. Verder zijn verifiërende instanties, zoals notarissen en financieel dienstverleners, onder autorisatie aangesloten op een vernieuwde documentverificatiedienst waarmee een grotere populatie van reisdocumenten kan worden bevestigd. Hierdoor worden verificatievragen van een kwalitatief hoogwaardiger antwoord voorzien zonder dat daarbij daadwerkelijk méér gegevens worden verstrekt. Beide transitie draagt bij aan het voorkomen van fraude, de kwaliteit van dienstverlening en het efficiënter en gericht opvragen van (strikt noodzakelijke) informatie. In de in voorbereiding zijnde wetgeving (wijzigingen Paspoortwet en onderliggende regelgeving) worden bovenstaande ontwikkelingen zo nodig meegenomen.

Debat Wijziging Paspoortwet op 11 december 2025 – Identiteitskaarten inwoners Bonaire Saba en Sint Eustatius

Tijdens het debat over wetsvoorstel Wijziging van de Paspoortwet in verband met de ontvlechting van de Nederlandse identiteitskaart op 11 december jl. heb ik toegezegd dat ik schriftelijk zou terugkomen op de

vraag of een inwoner van Bonaire, Saba of Sint Eustatius zowel een NIK als een lokale identiteitskaart kan hebben.⁴⁷

Mijn antwoord hierop is dat dit inderdaad het geval kan zijn. De Nederlandse identiteitskaart (NIK) is niet geldig als identiteitsmiddel op de BES eilanden. De Identiteitskaart BES (sédula) niet in Europees Nederland. Er gelden verschillende regels omtrent deze kaarten en ze hebben ook verschillende functies. De sédula is bijvoorbeeld ook een vreemdelingenkaart. Voor elke ingezetene van Bonaire, Sint Eustatius en Saba van 12 jaar of ouder is het hebben van een identiteitskaart BES bovendien verplicht. Dit is niet het geval bij de NIK. De aanschaf van een NIK is voor Nederlanders op de alle (ei)landen sinds 2021 mogelijk gemaakt met het oog op het inloggen bij de overheid op het hoogst mogelijke betrouwbaarheidsniveau.

Periodieke rapportage begrotingsartikel 6.5

In de brief van september 2024 is uw Kamer geïnformeerd over de periodieke rapportage voor begrotingsartikel 6.5 »Identiteitsstelsel» voor de periode 2019–2024.⁴⁸ Deze is in een ver gevorderd stadium. Ik zal het rapport begin volgend jaar aan uw Kamer aanbieden.

Zoals aangekondigd in het plan van aanpak, heb ik door de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken een onderzoek uit laten voeren naar de efficiënte dienstverlening van gemeenten met betrekking tot de aanvraag en uitgifte van reisdocumenten. Dat onderzoek deel ik graag alvast met u, zie hiervoor bijlage 5. Het onderzoek schetst een overwegend positief beeld. De onderzoekers merken daarbij op dat de definitie van efficiëntie tussen de respondenten sterk verschilt en dat het werk van de gemeente niet alleen van het landelijke beleid maar ook van de lokale inrichting en keuzes, zoals de digitalisering van processen, afhangt. Efficiëntie wordt niet alleen geïnterpreteerd als korte doorlooptijd van processen, maar juist ook als kwalitatief sterke processen. Alle respondenten verklaren dat de bewustwording over de kwetsbaarheid van de medewerkers en het proces de afgelopen jaren sterk is vergroot waardoor men een robuust proces met voldoende waarborgen tegen misbruik en fraude belangrijk vindt. Dit is een teken dat de voorlichting en communicatie, die met de paspoortmaatregelen sinds 2022⁴⁹ ingezet zijn, hun vruchten afwerpen.

Digitale dienstverlening Caribisch Nederland: invoering Burger-servicenummer (BSN)

Sinds 11 november 2025 hebben de inwoners van Bonaire, Sint Eustatius en Saba een BSN. De toekenning van het BSN aan alle inwoners op Bonaire, Sint Eustatius en Saba is succesvol verlopen dankzij een goede samenwerking tussen BZK, RvIG en de openbare lichamen. Met een BSN hebben de inwoners één uniek, betrouwbaar persoonsnummer voor de communicatie met de overheid gekregen. Het invoeren van het BSN is een eerste stap die het mogelijk maakt dat inwoners in de toekomst steeds meer gebruik kunnen maken van online overheidsdiensten. Op 11 november is daarvoor benodigde wetgeving in werking getreden.⁵⁰ Daarmee is ook geregeld dat inwoners een DigiD kunnen aanvragen en dat overheidsorganen in Caribisch Nederland gerechtigd zijn het BSN te verwerken.

⁴⁷ Wetsvoorstel 36 643-(R2202)

⁴⁸ Kamerstukken II 2024/2025, 27 859, nr. 180

⁴⁹ Kamerstukken II 2021/2022, 25 764, nr. 137

⁵⁰ Stb. 2025, nr. 326

Aan uw Kamer is in een eerdere verzamelbrief toegezegd de globale analyse kentekenregistratie CN door de RDW en de Visie digitale overheid CN te delen zodra deze beschikbaar zijn.⁵¹ De RDW heeft zijn globale analyse over de mogelijkheden om de voertuigen in Caribisch Nederland (CN) vast te leggen in een voertuigregistratie opgeleverd. U vindt het rapport Globale analyse voertuigregistratie Caribisch Nederland in bijlage 6, waarmee ik aan het eerste deel van mijn toezegging voldoe.

De huidige voertuigregistraties zijn belegd bij de openbare lichamen en bieden op dit moment onvoldoende mogelijkheden om betrouwbare processen en (digitale) dienstverlening in te richten. Het gaat bijvoorbeeld om het heffen en innen van motorrijtuigenbelasting, het raadplegen van een verzekeringsregister door handhavers en het uitvoeren van overige handhavingstaken op basis van digitale toegang. Burgers en bedrijven moeten van loket naar loket voor het veranderen van een eigenaar/houder.

De RDW acht het voor Caribisch Nederland mogelijk om met behulp van maatwerk en via een gefaseerde implementatie aan te gaan sluiten bij (de systematiek van) het Nederlands kentekenregister. Hiermee zou Caribisch Nederland gebruik kunnen maken van de ontwikkelkracht en kennis binnen Europees Nederland. De haalbaarheid van dit scenario zou echter eerst nader onderzocht moeten worden. Uitgangspunt van dit vervolg/onderzoek zou een separate registratie voor Caribisch Nederland (kunnen) zijn, binnen de kaders van het (juridisch) Nederlands kentekenregister. De voertuigregistraties zijn geregeld via eilandsverordeningen, opgesteld door de Eilandsraad van de verschillende eilanden. De Wegenverkeerswet 1994 en onderliggende regelgeving zoals het Kentekenreglement gelden dus niet in het Caribisch deel van Nederland. Het Ministerie van IenW heeft hierin geen formele juridische verantwoordelijkheid en ziet daarom voor zichzelf geen actieve rol in de beleidsvorming op het gebied van voertuigregistratie in CN.

Ik verken met de besturen van Bonaire, Sint Eustatius en Saba hoe we in gezamenlijkheid het geadviseerde vervolgonderzoek uit kunnen laten voeren rekening houdend met de positie van het Ministerie van IenW en de RDW die slechts beperkte tijd en capaciteit beschikbaar kan stellen, en alleen voor het geven van advies. In de toezegging in de bovengenoemde verzamelbrief noem ik ook de Visie digitale overheid CN. Op 1 september 2025 heeft u de Kamerbrief «Agenda Goed Bestuur Caribisch Nederland» ontvangen.⁵² Hierin wordt een Aansluitplan Publieke Dienstverlening en Digitalisering genoemd. De Visie digitale overheid CN is hier een onderdeel van en deze visie ontvangt uw Kamer voor de zomer van 2026.⁵³

⁵¹ Kamerstukken II, 2023/2024, 26 643, nr. 1197

⁵² Kamerstukken II 2025/2026, 36 600 IV, nr. 73

⁵³ Zoals toegezegd in de bijlage bij de Kamerbrief Agenda Goed Bestuur Caribisch Nederland: <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2025D36252>

4. Digitale Samenleving

***Motie Van der Werf en Kathmann – Een richtlijn voor schermtijd en deze toevoegen als bijsluiter bij de verkoop van devices*⁵⁴**

De leden Van der Werf en Kathmann hebben de regering middels een motie verzocht te komen met een vorm van een richtlijn voor schermtijd en die als bijsluiter toe te voegen bij de verkoop van *devices*. De richtlijn voor gezond en verantwoord scherm- en sociale mediagebruik is inmiddels gepubliceerd.⁵⁵ In het tweede kwartaal van 2026 verkent BZK samen met de sector wat een passende invulling van de motie over het verstrekken van betrouwbare informatie aan ouders bij de aankoop van *devices* kan zijn. Daarbij wordt onder meer onderzocht hoe verkopers kunnen verwijzen naar de richtlijn gezond en verantwoord scherm- en sociale mediagebruik en/of het landingsplatform van de publiekscampagne «Blijf in Beeld» op jouwkindonline.nl als digitaal alternatief voor een fysieke bijsluiter. De uitkomsten van deze verkenning deel ik in het derde kwartaal van 2026 met uw Kamer.

***Motie Kathmann c.s. -verbod verslavend en polariserend ontwerp in sociale media*⁵⁶**

Het kabinet heeft in aanloop naar de aangekondigde Digital Fairness Act en Europese Consumentenagenda 2025–2030 een non-paper met de Europese Commissie gedeeld. Dit non-paper is samen met het verslag van de informele Telecomraad op 12 november met uw Kamer gedeeld.⁵⁷ In dit non-paper roept het kabinet conform de motie Kathmann c.s. onder meer op tot Europese actie tegen verslavende algoritmen en schadelijke ontwerptechnieken in digitale diensten, zoals sociale media. Zo wordt de Commissie opgeroepen tot een verbod op ontwerptechnieken die het welzijn van de consument in digitale dienstverlening schaden. Met dit non-paper beschouw ik de motie Kathmann c.s. als uitgevoerd.

Gesprekken met online platforms over schadelijke content en verslavende algoritmen

Tijdens het commissiedebat (Kamerstuk 26 643, nr. 1431) over Online Kinderrechten heb ik toegezegd de Kamer te informeren over de uitkomsten van de gesprekken met de onlineplatforms over schadelijke content en verslavende algoritmen.⁵⁸ Die toezegging doe ik met onderstaande informatie af. Deze toezegging houdt verband met de motie van de leden Dral en Ceder welke de regering verzoekt met de platforms afspraken te maken om schadelijke content te verwijderen en verslavende algoritmen binnen de platforms zoveel mogelijk te beperken en aan de Tweede Kamer te rapporteren over de inhoud van de afspraken en de voortgang daarvan.⁵⁹ Indien dit niet voldoende effect zou hebben verzoekt de motie om passende regelgeving te maken. Eind oktober en begin november zijn gesprekken gevoerd met een aantal online platforms, onder andere over schadelijke content en verslavend ontwerp. De gesprekken vonden plaats in het kader van kinderrechten impact assessments (KIA's) die zijn uitgevoerd op drie sociale media platforms en tot doel hebben om beter zicht te krijgen op kansen en risico's van digitale diensten. De platforms hebben hun beschermende maatregelen die zij in

⁵⁴ Kamerstukken II 2024/2025, 36 600 VII, nr. 74

⁵⁵ Kamerstukken II 2024/2025, 32 793, nr. 848

⁵⁶ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1302

⁵⁷ Kamerstukken II 2024/2025, 21 501–33, nr. 1164

⁵⁸ TZ202510–160

⁵⁹ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1297

dat kader treffen, geschetst. Ik verwijs u verder graag naar de brief die uw Kamer op 4 september heeft ontvangen, waarbij ik een appreciatie en vervolgstappen beschrijf volgend op de kinderrechten impact assessments.⁶⁰ Ook heb ik uw Kamer op 4 september een brief gezonden over de aanpak van het «verslavend ontwerp».⁶¹ Daarin wordt onder meer de inzet van Nederland beschreven op *lootboxes*, *pay-to-win*-mechanismen en het gebruik van digitale munten. Met de Minister van Economische Zaken werk ik aan de inzet, verwoord in een non-paper, in aanloop naar de *Digital Fairness Act* om verslavend en polariserend ontwerp op social media op Europees niveau aan te pakken.⁶² Voor de uitvoering van de motie Dral en Ceder beoordeel ik op dit moment een subsidieaanvraag welke in gaat op schadelijke content en het verwijderen daarvan. Ik informeer uw Kamer daarover in een volgende verzamelbrief.

Motie Six Dijkstra c.s. – Naming-and-shaming grote techplatforms en het instellen van een stimulans rondom KIA's⁶³

Het lid Six Dijkstra heeft een motie ingediend welke mij verzoekt om in overheidscommunicatie *naming-and-shaming* te verbinden aan grote techplatforms die niet meewerken aan kinderrechtenimpactassessments (KIA's) en te onderzoeken of en hoe een keurmerk, publieke erkenning of andersoortige stimulans kan worden ingesteld voor bedrijven die actief en constructief meewerken aan KIA's en bijdragen aan een kindvriendelijke en veilige digitale omgeving. Het niet of wel meewerken aan KIA's is bij de publicatie van de KIA's gecommuniceerd.⁶⁴ Hiermee geef ik uitvoering aan het eerste deel van de motie. Daarnaast is een eerste stap genomen om bedrijven te stimuleren om KIA's zelf uit te voeren, doordat het instrument is opgenomen in de richtsnoeren onder artikel 28 van de Digital Services Act. Het is bekend dat aan digitale diensten ook risico's kleven. Het is daarom goed gebruikers daarvan bewust te maken. Ik doe dat op verschillende manieren. Eén daarvan is het introduceren van een *game-check* waarmee verleidingstechnieken in games inzichtelijk worden. Op dit moment onderzoek ik samen met het Nederlands Instituut voor de Classificatie van Audiovisuele Media (NICAM) of deze *game-check* met een soortgelijk instrument van NICAM kan worden geïntegreerd. Indien dit instrument effectief blijkt, wil ik dat verbreden naar een «digitale kijkwijzer» dat de gebruiker met bijvoorbeeld icoontjes waarschuwt voor de verschillende risico's die in digitale diensten worden gevonden. Ik bekijk daarbij ook of Europese inbedding van een dergelijke kijkwijzer mogelijk is. Met het ondernemen van deze stappen beschouw ik het tweede deel van de motie, en daarmee de motie in zijn geheel, als uitgevoerd.

Motie Buijsse en Rajkowski – Sociale media aan de Digital Services Act (DSA) houden⁶⁵

De motie van de leden Buijsse en Rajkowski verzoekt de regering om er bij de Europese Commissie op aan te dringen dat zij sociale media aan de DSA houdt en overgaat op boetes als sociale media blijven weigeren om data over hun algoritmen met wetenschappers te delen. Toezichthouders werken onafhankelijk en gaan zelf over de invulling van hun toezichtstaak. Uiteraard is er de mogelijkheid om het bij hen te signaleren als zeer grote

⁶⁰ Kamerstukken II 2025/2026, 26 643, nr. 1391

⁶¹ Kamerstukken II 2025/2026, 26 643, nr. 1393

⁶² Bijlage bij Kamerstukken II 2025/2026, 21 501–33, nr. 1164

⁶³ Kamerstukken II 2025/2026, 21 501–33, nr. 1156

⁶⁴ zie Kabinet gaat online kinderrechten beter beschermen | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl

⁶⁵ Kamerstukken II 2025/2026, 30 950, nr. 496

online platforms en zoekmachines onderzoekers geen toegang tot data bieden zoals de DSA vereist.

Op 24 oktober jl. heeft de Europese Commissie voorlopig vastgesteld⁶⁶ dat zowel TikTok als Meta hun verplichting om onderzoekers voldoende toegang te verlenen tot openbare gegevens uit hoofde van de wet inzake digitale diensten (DSA)⁶⁷ niet zijn nagekomen. De platforms hebben de gelegenheid om te reageren op de voorlopige bevindingen en eventuele inbreuken te herstellen. Blijft een inbreuk bestaan dan kan de Europese Commissie een boete of dwangsom opleggen die kunnen oplopen tot 6% van de wereldwijde omzet. Op 5 december jl. heeft de Europese Commissie de eerste boete voor overtreding van de DSA opgelegd aan X.⁶⁸ Onder meer omdat ze niet voldoet aan verplichtingen die erkende onderzoekers toegang tot data geeft.

Ten behoeve van de toegang tot data van zeer grote online platformen en zoekmachines voor erkende onderzoekers is op 29 oktober 2025 een gedelegeerde handeling vastgesteld. Die moet digitaledienstencoördinatoren helpen bij het beoordelen van aanvragen van erkende onderzoekers en de toegang door die onderzoekers faciliteren. Gezien deze ontwikkelingen beschouw ik de motie als uitgevoerd.

Rapport TNO – Rapport nieuwe technologie

In de Verzamelbrief van 11 juli 2025 informeerde ik uw Kamer dat ik TNO heb gevraagd om een *forecast* te doen om tijdig zicht te krijgen op de impact van nieuwe technologieën⁶⁹. Daarbij heeft TNO op mijn verzoek expliciet oog gehad voor publieke waarden als privacy, strategische autonomie en democratie. U vindt de *forecast* in bijlage 7. TNO heeft veertien digitale ontwikkelingen geïdentificeerd⁷⁰ die de komende tien jaar naar verwachting op ons afkomen. TNO concludeert dat meerdere technologieën relatief snel geadopteerd zullen worden en een grote impact kunnen hebben op onze samenleving. Ik ga hieronder op twee technologieën nader in, namelijk *Agentic AI* en kwantumalgoritmen.

Agentic AI: de volgende stap in Artificiële Intelligentie

Agentic AI is een AI-systeem dat zelfstandig complexe taken kan plannen en uitvoeren, met beperkt menselijk toezicht, en wordt gezien als de volgende stap in de ontwikkeling van AI. *Agentic AI* kan bijvoorbeeld de vorm aannemen van een digitale collega die fungeert als persoonlijke assistent of softwareontwikkelaar, of zelfs als een vriend. TNO constateert dat er kansen liggen op het gebied van onder andere toegankelijkheid, omdat *agentic AI* zich kan aanpassen aan de vaardigheden en leefwereld van een gebruiker. Zo kunnen mensen die minder digitaal geletterd zijn toch deelnemen. Als *agentic AI*-systemen echter niet worden ontwikkeld om rekening te houden met verschillende soorten gebruikers, kan dat de digitale kloof juist vergroten. Ook de mate waarin het nog mogelijk is om onderscheid te maken tussen communicatie met een mens of een AI-systeem is een aandachtspunt. Het gebruik van meer autonome AI-systemen, zoals *Agentic AI*, roept bovendien vragen op over de

⁶⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/nl/ip_25_2503

⁶⁷ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>

⁶⁸ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-fines-x-eu120-million-under-digital-services-act>

⁶⁹ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1371

⁷⁰ Spatial computing, agentic AI, AI-gestuurde robotica, kwantumalgoritmen, deep fakes, bioinformatica, digital wallet, neuromorphic computing, kwantumveilige cryptografie, cryptocurrency, multiparty computing, 6G, digital twins, neurological enhancement.

verdeling van verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden. Het is belangrijk om hiervoor de juiste kaders te hebben.

Kwantumalgoritmen

TNO verwacht dat de grootschalige adoptie van kwantumalgoritmen nog verder in de toekomst ligt. Desondanks is dit een belangrijke ontwikkeling om goed te volgen, omdat het in veel sectoren kan leiden tot aanzienlijke impact. Het Rathenau Instituut concludeerde eerder al dat de inzet van kwantumalgoritmen ook zorgen over publieke waarden met zich meebrengt.⁷¹ Toegang tot kwantumcomputers is mogelijk oneerlijk verdeeld en het is onduidelijk wie er straks kan profiteren van de voordelen van kwantumcomputers. Bovendien zijn er zorgen over de (cyber)veiligheid, omdat kwantumcomputers de huidige versleuteling van online dataverkeer kunnen kraken. Het rijksbrede programma Quantum-veilige Cryptografie is ingericht om te helpen de risico's van kwantumtechnologie op cryptografie op tijd te beheersen. Ook wordt momenteel gewerkt aan een rijksbrede strategie die zowel de kansen en risico's van kwantumtechnologie in kaart brengt als de manier waarop de rijks-overheid zich daartoe wil verhouden en welke acties het wil gaan ondernemen.⁷²

Vervolg

Het ministerie werkt onder andere samen met ECP Platform voor de Informatiesamenleving aan begeleidingsethiekssessies. Hierin wordt volgens een vaste methode de dialoog gevoerd tussen technologie-ontwikkelaars, maatschappelijk middenveld, burgers en beleidsmakers, bijvoorbeeld over *Agentic AI* en kwantum. De dialogen geven inzicht in de kansen en risico's die deze doelgroepen belangrijk vinden voor verdere beleidsvorming. Het is aan een nieuw kabinet om eventuele vervolgstappen te bepalen om nieuwe digitale technologieën op een bewuste manier in de samenleving te begeleiden en in te zetten. Tot die tijd zal ik deze forecast onder de aandacht brengen van verschillende overheden, om samen met hen te beoordelen wat er – naast al bestaand beleid – nodig is zodat mensen en bedrijven deze technologieën op een verantwoorde manier gebruiken.

Rapport Rathenau Instituut – «De prijs van gratis internet»

Het Rathenau Instituut publiceerde op 18 juni 2025 het rapport «De prijs van gratis internet».⁷³ Uw Kamer heeft mij gevraagd op de bevindingen uit het rapport te reageren. In het debat over Online Kinderrechten van 2 oktober 2025 heb ik toegezegd dit voor het Kerstreces te doen.⁷⁴ De reactie wordt in samenwerking met en mede namens de Minister van Economische Zaken en de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid geformuleerd. U ontvangt deze separaat van deze verzamelbrief.

Vervolgstappen betaalbaar internet

In het commissiedebat (Kamerstuk 26 643, nr. 1426) over Digitale Inclusie van 24 september sprak ik met uw Kamer over betaalbaar internet. Tijdens het debat heb ik toegezegd op dit onderwerp terug te komen. Met

⁷¹ Rathenau Instituut (2023). Kwantumtechnologie in de samenleving. Den Haag. Auteurs: Karstens, B., B. Hijstek en L. Kool.

⁷² Kamerstukken II, 2025/2026, 22 112, nr. 4134

⁷³ De prijs van gratis internet | Rathenau Instituut

⁷⁴ TZ202510-159

onderstaande informatie kom ik die toezegging na.⁷⁵ Naar aanleiding van de motie van de leden Kathmann en Vermeer over de «kale internetprijzen» in Nederland, heeft de Minister van Economische Zaken onderzoek laten verrichten of de Nederlandse internetprijzen hoger liggen dan in andere Europese landen.⁷⁶ De Minister van Economische Zaken heeft de Tweede Kamer hierover in september geïnformeerd.⁷⁷ Uit het onderzoek bleek dat de Nederlandse tarieven internationaal gezien juist laag tot gemiddeld zijn. Zo zijn er voor vast internet diverse abonnementen beschikbaar onder de € 30 per maand, wat in Europees perspectief eerder aan de lage kant is. Er is in algemene zin winst voor consumenten te behalen door overstappen te stimuleren en de informatievoorziening over contracten en alternatieven te verbeteren. In dit kader is van belang dat de ACM in haar marktbeschouwing 2024 heeft aangegeven strenger te gaan toezien op de wettelijke verplichting van telecomaanbieders om klanten actief te informeren over hun contractstatus en de voordeligste tarieven.

Op basis van deze bevindingen ligt het invoeren van een landelijke generieke regeling voor «sociaal internet» voor het Kabinet niet voor de hand. De regering stelt zich op het standpunt dat toegang tot de basisbehoefte die internet is, betaalbaar is. Overigens is internet ook toegankelijk in bijvoorbeeld bibliotheken. Daarnaast kan gerichte ondersteuning op lokaal niveau hulp bieden, is de conclusie van het overleg dat heeft plaatsgevonden ter uitvoering van de motie Kathmann.⁷⁸ Deze motie verzoekt in overleg te gaan met diverse belanghebbende organisaties over het aanbieden van betaalbaar internet aan de armste huishoudens.

Op 2 oktober jl. vond, ter uitvoering van deze motie een bijeenkomst plaats met de mobiele telecomaanhouders, NLconnect, de ACM en de ministeries van Economische Zaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid, onder onafhankelijk voorzitterschap van ECP Platform voor de Informatie Samenleving. Het doel van het gesprek was te komen tot een gedeelde analyse van de doelgroep en de knelpunten die zij ervaren rond de betaalbaarheid en het daadwerkelijke gebruik van vast internet. De deelnemers aan de bijeenkomst erkenden dat er kwetsbare huishoudens kunnen zijn zonder geschikte apparatuur, met beperkte digitale vaardigheden en met hogere maandlasten dan nodig in relatie tot het daadwerkelijke gebruik. Voor deze huishoudens zou gerichte ondersteuning op lokaal niveau kunnen helpen. Dit vraagt samenwerking tussen gemeenten, telecomaanhouders en maatschappelijke organisaties. Het is aan gemeenten welke keuzes ze hierin maken. In onder meer Rotterdam lopen pilots die deze aanpak volgen; de eerste resultaten zijn positief.

Samenvattend ziet het Kabinet, gezien de bevindingen in het genoemde onderzoek naar de internetprijzen, het strengere toezicht van de ACM op de informatieverplichtingen van de telecomaanhouders en de conclusies uit het genoemde overleg naar aanleiding van de motie Kathmann, geen aanleiding voor een landelijke aanpak of generieke regeling voor «sociaal internet».

⁷⁵ TZ202510-109

⁷⁶ Kamerstukken II 2024/2025, 36 600 VII, nr. 69

⁷⁷ Kamerstukken II 2025/2026, 26 643, nr. 1386

⁷⁸ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1290

5. Digitaal vakmanschap en een moderne digitale overheid

Motie Six Dijkstra – Gestandaardiseerde methodiek voor opdrachtgeverschap pentests⁷⁹

De motie van het lid Six Dijkstra verzoekt de regering om overheidsbreed toe te werken naar een gestandaardiseerde methodiek voor het opdrachtgeverschap van pentests, zoals de Methodiek voor Informatiebeveiligingsonderzoek met Audit Waarde (MIAUW). Tijdens de behandeling van deze motie tijdens het tweeminutendebat informatiebeveiliging bij de overheid van 11 december 2024 is ook toegezegd dat een verkenning eerst plaats moest vinden. In bijlage 8 vindt u de beslisnota waarin deze verkenning is opgenomen, waarmee ik de toezegging als afgedaan beschouw.

Wat betreft de motie kan ik u melden dat de rijksoverheid voornemens is om in 2026 een raamovereenkomst voor pentesten te sluiten waaraan bijna alle ministeries, diverse Hoge Colleges van Staat en enkele zelfstandige bestuursorganen zullen deelnemen. Als een opdrachtgever binnen deze raamovereenkomst een pentest laat uitvoeren door een van de gecontracteerde bedrijven, zal hierop een vaste set inkoop-eisen en contractuele voorwaarden van toepassing zijn. De eisen en voorwaarden zijn gebaseerd op MIAUW en doorontwikkeld om beter tegemoet te komen aan de behoeftes van de opdrachtgevers binnen de raamovereenkomst en vele marktpartijen die hebben deelgenomen aan een openbare marktconsultatie. Informatie over deze marktconsultatie en de aanbesteding voor pentesten is en wordt openbaar gedeeld via TenderNed, het aanbestedingsplatform voor de Nederlandse overheid. Hierdoor kan overheidsbreed geprofiteerd worden van de kennis die met pentesten wordt opgedaan. Deze initiatieven dragen bij aan de invulling van kwalitatief goed en gestandaardiseerd opdrachtgeverschap voor pentesten. Met het voornemen voor de Rijksbrede raamovereenkomst werken we toe naar een gestandaardiseerde methodiek, waarmee ik de motie als uitgevoerd beschouw.

Herziening Chief Information Officer (CIO)-stelsel

Op 5 december heeft de ministerraad ingestemd met de herziening van het besluit CIO-stelsel.⁸⁰ Daarmee wordt invulling gegeven aan de motie Buijsse en doe ik de toezegging af dat ik u hierover in verdere brieven over zou informeren.^{81, 82} Op 1 januari 2026 zal het herziene besluit officieel in werking treden. Deze herziening is tot stand gekomen op basis van eerdere toezeggingen en de aanbevelingen en adviezen van de ADR en het AclCT uit 2024. Bij de herziening is een belangenafweging gemaakt tussen complexiteitsreductie, professionalisering, standaardisatie en de taakstelling.

De belangrijkste aanpassingen aan het stelsel zijn:

- De introductie van de departementale (Chief) Data Officer, (Chief) Privacy Officer en (Chief) Technology Officer aan te stellen, inclusief de taken en verantwoordelijkheden van deze functionarissen (artikelen 9 t/m 15);
- De aanstelling van een CIO bij de Rijksdienst Caribisch Nederland (artikel 2.2);
- Uitbreiding van de taken van de departementale CIO (artikelen 4.j, 4.m en 4.n);

⁷⁹ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1254

⁸⁰ Stcrt. 2025, nr. 40208

⁸¹ Kamerstukken II, 2024/25, 26 643, nr. 1322

⁸² Toezegging gedaan in Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1234

- Uitbreiding van de taken van de departementale CISO (artikel 7.1);
- Uitbreiding van de taken van de CIO Rijk (artikelen 18.j, 18.k en 18.l);
- Explicitering van de bevoegdheid van de CIO Rijk om op grond van het Coördinatiebesluit organisatie, bedrijfsvoering en informatiesystemen rijksdienst namens de Minister van BZK kaders vast te stellen (artikel 19.2);
- Uitbreiding van de bevoegdheden van de CISO Rijk (artikel 21.4).

Door deze aanpassingen wordt de positie van CIO's binnen de departementen versterkt, maar ook de coördinerende rol van BZK en de CIO Rijk is met de huidige herziening versterkt. Zo is de bevoegdheid om bindende kaders vast te stellen in het nieuwe stelsel expliciet vastgelegd. Dit betekent dat de CIO Rijk regels, normen en richtlijnen kan opstellen en controleren voor de informatiesystemen van alle ministeries. Daarnaast is afgesproken dat wanneer het CIO-beraad niet tot consensus komt, de CIO Rijk een besluit kan nemen. In 2027 zal het CIO-stelsel weer worden geëvalueerd. Dan zal ook blijken of deze aanpassingen in het stelsel doelmatig en doeltreffend zijn.

Motie Sneller – Plan van Aanpak om onvolkomenheden inkoopstelsel te verminderen⁸³

Tijdens het Verantwoordingsdebat over het jaar 2024 is op 11 juni 2025 de motie Sneller ingebracht die vervolgens door uw Kamer is aangenomen. Met deze motie roept de Kamer de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op om de verantwoordelijkheid voor het inkoopbeleid op zich te nemen en om voor het einde van het jaar 2025 te komen met een plan van aanpak om de onvolkomenheden binnen de inkoop significant terug te dringen.

De noodzaak de rijksinkoop en het inkoopbeheer effectiever te laten functioneren kan niet los worden gezien van de behoefte aan een overheid die in een snel veranderende wereld weet wat er speelt en daar daadkrachtig mee aan de slag gaat. BZK bouwt daarom aan een toekomstbestendige, betrouwbare en effectieve Rijksdienst en aan een digitale overheid en samenleving die kansen benut, risico's beperkt en mensen beschermt. Centrale opgaven zoals een veilige en weerbare overheid geven daaraan richting. In de Rijksinkoopstrategie worden deze missie en opgaven vertaald naar geconcretiseerde opgaven voor de Rijksinkoop. 2026 zal daarom in het teken staan van het verstevigen van het stelsel en de sturing vanuit BZK, het verder optimaliseren van het rijksbrede categoriemanagement en de rol van de klanten en opdrachtgevers hiervoor, het verstevigen van de inkoopuitvoering en het verminderen van de regeldruk en de bureaucratie rond inkooptrajecten.

Verbeteren beheersing van grote ICT-activiteiten

Hieronder vindt u het voorstel⁸⁴ over het verbeteren van de beheersing van de grote ICT-activiteiten. De afgelopen jaren zijn namelijk op meerdere momenten adviezen gegeven om grote ICT-activiteiten succesvoller op te leveren. Op basis van deze adviezen is een stelsel rondom de beheersing van grote ICT-activiteiten ingericht met rijksbrede afspraken, de vaste instelling van een onafhankelijk adviescollege (het Adviescollege ICT-toetsing (AcICT)) en het, in het kader van transparantie, openbare Rijks ICT-dashboard. Het afgelopen jaar heb ik, vanuit de coördinerende rol van BZK, gekeken hoe dit stelsel, gebaseerd op het Three Lines Model⁸⁵,

⁸³ Kamerstukken II 2024/2025, 36 740, nr. 9

⁸⁴ TZ202411-112

⁸⁵ Three Lines Model: <https://www.iaa.nl/publicaties/three-lines-model-updated-nl>

functioneert. Mijn conclusie is dat dit op papier goed en stevig is ingericht, maar dat de werking te kort schiet. Hierdoor worden de verwachte verbeteringen niet voldoende gerealiseerd. Door meer in te zetten op het aanscherpen en beter naleven van de bestaande afspraken, en op het beter ondersteunen van de medewerkers met kennis en kunde, kan de beheersing en uitvoering van de grote ICT-activiteiten worden verbeterd en de complexiteit worden gereduceerd.

Het voorstel is rijksbreed voor alle departementen en onderliggende organisaties. Sommige departementen zijn al gestart met het uitwerken van het voorstel en brengen dit al in de praktijk. Zij hebben een voorsprong, waar de rest van de rijksoverheid voordeel van kan hebben.

Bestaande afspraken beter naleven

De afspraken die de beheersing van grote ICT-activiteiten vormgeven zijn te vrijblijvend geformuleerd. Hierdoor schiet de werking van het stelsel te kort en wordt het beoogde doel niet bereikt. Ik wil de CIO Rijk vanuit zijn bevoegdheden in het Besluit CIO-stelsel⁸⁶ vragen om de afspraken aan te scherpen en terug te brengen tot de kern. Hiermee zijn ze door de departementen duidelijker te interpreteren, beter na te leven en kunnen ze de uitvoering van de grote ICT-activiteiten beter ondersteunen. Denk hierbij aan afspraken over wanneer een ICT-activiteit mag starten, het in een vroeg stadium betrekken van de departementale CIO en het AclCT, en het structureel afgeven van een stevig advies door de CIO met een go/no-go besluit.

Ik verwacht dat de CIO Rijk de aangescherpte afspraken in april met de departementen kan delen. Vervolgens dient de departementale CIO deze afspraken binnen het eigen ministerie uit te werken richting het departementale beleid en de uitvoering. Eind volgend jaar zal ik de effectiviteit van de afspraken bij de departementale CIO's inventariseren. Bij onvoldoende effect zal ik de departementen hierop aanspreken in het CIO-gesprek en indien nodig de afspraken aanscherpen. Met deze maatregelen ga ik uit van een verbetering van de uitvoering van de grote ICT-activiteiten.

Daarnaast vind ik het ook belangrijk dat adviezen goed worden opgevolgd. Er wordt vaak aangegeven dat het advies wordt opgepakt, maar niet op welke manier en binnen welk tijdsbestek. Het is mij daarom niet duidelijk of en hoe er opvolging wordt gegeven aan de adviezen. Vanuit de taken en bevoegdheden die de departementale CIO heeft gekregen in het Besluit CIO-stelsel 2021⁸⁷ heeft de CIO inzicht in de grote ICT-activiteiten. Hiermee kan de CIO in elke fase van de uitvoering besluiten om een CIO-oordeel uit te voeren. Dit betekent dus dat als een advies niet of onvoldoende wordt opgevolgd, de departementale CIO alsnog kan optreden. Om dit goed te doen heeft de departementale CIO inzicht in eerdere adviezen nodig. Ik wil daarom het inzicht in de opvolging van de adviezen concreet maken. Ik zal onderzoeken of een informatieplicht aan BZK daarbij van toegevoegde waarde is, zodat de CIO Rijk ook inzicht heeft in de opvolging en indien nodig departementale CIO's hierop kan aanspreken. Met deze maatregelen is bijsturen beter mogelijk en kan er worden voortgebouwd op eerdere adviezen. Door dit inzicht expliciet van de CIO te verwachten, verbeter ik de effectiviteit van de beheersing van de grote ICT-activiteiten en het lerend vermogen van de organisatie. Dit werkt door in de gehele keten, inclusief inzicht in de opvolging van het AclCT-advies dat naar uw Kamer wordt gestuurd.

⁸⁶ Besluit CIO-stelsel 2021, artikel 11

⁸⁷ Besluit CIO-stelsel 2021, artikel 5

Het voorbereiden en uitvoeren van grote ICT-activiteiten is complex. Er zijn veel spelers betrokken die ieder een deel van de puzzel kennen en proberen op te lossen. ICT-personeel speelt hierin een belangrijke rol, maar ook beleid, de staande organisatie, en politiek-bestuurlijke ambities zijn betrokken. Door deze complexiteit komt het voor dat de prioriteiten, de doelen en de scope tussentijds wijzigen, zonder dat de impact op de grote ICT-activiteit goed wordt overzien. Dit wordt voor een deel veroorzaakt door de onterechte aanname dat ambtenaren (beleidsmedewerkers, opdrachtgevers, bestuurders en CIO-adviseurs) vanzelfsprekend voldoende ICT-kennis hebben om complexe grote ICT-activiteiten succesvol voor te bereiden, uit te voeren en erover te adviseren. Ik grijp dit moment dan ook aan om aandacht te vragen voor de overheidsbrede uitdaging om de ICT-kennis en kunde te verbeteren. Voor de lange termijn zet ik daarom in op het beter opleiden van ambtenaren in goed opdrachtgeverschap als onderdeel van digitaal vakmanschap. Ik ga ook in gesprek met de Algemene Bestuursdienst om te pleiten voor meer ICT-kennis en kunde bij topambtenaren, onder andere in het aanname-beleid.

Voor de korte termijn kies ik ervoor om de reeds aanwezige ICT-kennis en kunde beter en laagdrempeliger beschikbaar te maken voor ambtenaren. Dit ga ik op een aantal manieren vormgeven:

- a. ICT-kennis actief delen en efficiënter inzetten. Ik denk hierbij aan de ICT-communities, waarin digitaliseringsprofessionals hun kennis delen. Het bereik van deze communities is beperkt. Ik wil de kennis van deze communities rijksbreed breder inzetten. Hierdoor wordt kennis beter gedeeld en blijft het beter geborgd. Ik neem dit mee in de uitwerking van prioriteit 6 van de NDS.⁸⁸
- b. ICT-kennis dichtbij organiseren. Bij verschillende departementen worden in de Directoraten-Generaal (DG's) informatiemanagers inzet. Ik vind dit een goede manier om een brug te slaan tussen ICT en beleid en moedig dit daarom aan.
- c. Het beleidskompas is een hulpmiddel bij het maken van beleid. In het beleidskompas wordt al gewezen op de gevolgen voor ICT bij het maken van beleid. Dit ga ik versterken door de ICT nadrukkelijker op te nemen in het beleidskompas-formulier en bij vragen door te verwijzen naar de CIO-offices van de departementen.

***Motie Thijssen en Bruyning – Strategisch Leveranciersmanagement (SLM)*⁸⁹**

In het debat over de initiatiefnota «Wolken aan de horizon» is uitgebreid gesproken over de verschillende clouddiensten en de leveranciers daarvan. Met de motie Thijssen en Bruyning wordt verzocht om een strategisch leveranciersmanagement voor autonome cloud op te zetten.

Het huidige stelsel van rijksinkoop kent de rollen als categoriemanagement, software asset management en strategisch leveranciersmanagement gericht op specifieke domeinen van dienstverlening en leveranciers. Het stelsel is dit jaar geëvalueerd en ook de Algemene Rekenkamer biedt in haar jaarlijkse rapportage⁹⁰ aanbevelingen op het gebied van inkoop en cloud technologie.

De uitvoering van deze motie voor een strategisch leveranciersmanagement autonome cloud wil ik daarom vervlechten met de uitvoering

⁸⁸ De Nederlandse Digitaliseringsstrategie, prioriteit 6: Digitaal vakmanschap en een moderne werkomgeving

⁸⁹ Kamerstukken II 2024/2025, 36 574, nr. 7

⁹⁰ Zie hiervoor Staat van de rijksverantwoording 2024 | Algemene Rekenkamer

van de motie Sneller⁹¹ en daarmee meerdere aspecten van het rijksinkoopstelsel aanpassen. Een eerste opvolging van de motie Thijssen en Bruyning zal per direct vorm krijgen door de focus van de bestaande strategische leveranciersmanagers om te buigen van acht specifieke leveranciers naar een themagerichte aanpak, waaronder die van het thema autonome cloud. Deze aanpassing in het functioneren van strategisch leveranciersmanagement wordt nader uitgewerkt en zal onder meer verwoord worden in de vernieuwde inkoopstrategie. Met deze eerste ombuiging en de nadere uitwerking in de opvolgende inkoopstrategie geef ik uitvoering aan de motie.

Motie Six Dijkstra – Rapportage IT-licentiekosten

Via een motie van het lid Six Dijkstra⁹² is verzocht om via de begrotingscyclus terugkerend te rapporteren over de gestegen IT-licentiekosten binnen de verschillende departementen. In het debat van 2 juni 2025 over de initiatiefnota⁹³ «*Volken aan de horizon*» en in andere vorm herhaald tijdens het debat op 29 september 2025 over de Nederlandse Digitaliseringstrategie⁹⁴ is toegezegd^{95, 96} inzicht te verschaffen inzake de financiële waarde van contracten met de grotere IT-leveranciers waar Rijksbreed Strategisch Leveranciersmanagement (SLM) voor is ingericht.

Dit inzicht is een complexe opgave waar op vele fronten de formulering van de vraag gevolgen heeft voor een mogelijk antwoord. Ik bied u een eerste antwoord en bijbehorende duiding. De financiële waarde waar Rijksbreed Strategisch Leveranciersmanagement (SLM) voor is ingericht bedraagt over de afgelopen jaren:

x mln €	2024	2023	2022	2021	2020
Totaal SLM	230	135	168	136	126

Dit zijn de cijfers op basis van de Europese aanbestede raamovereenkomst Programmatuur (EAP) vanuit de rijks- inkoopcategorie software. De cijfers zijn een optelsom van de verschillende SLM partijen, te weten: Amazon Web Services, Google, IBM, KPN, Microsoft, Oracle, RedHat, SAP. De cijfers geven niet het gehele beeld van de rijksoverheid doordat niet alle departementen en uitvoerende diensten deelnemen aan de EAP. Strevend naar het meest zuivere beeld is daarom gefocust op departementen en agentschappen.

De getoonde financiële waarde omvat de diverse vormen van gecontracteerde dienstverlening. Dit omvat zowel licenties als ook de aanschaf van programmatuur en diverse andersoortige dienstverlening (zoals cursusmateriaal of projectadvisering). De dienstverlening (en vooral de facturering) loopt via *resellers*; via de EAP is er geen direct contract met de uiteindelijke leverancier. De fluctuatie van de cijfers kan verklaard worden door de wisselende deelname van overheidsorganisaties aan de EAP, het wisselende gebruik van licenties (qua aantallen per overheidsorganisatie) en de voor een organisatie eenmalige investeringskosten voor een specifieke applicatie.

⁹¹ Kamerstukken II 2024/2025, 36 740, nr. 9

⁹² Kamerstukken II 2025/2026, 26 643, nr. 1407

⁹³ Kamerstukken II 2024/2025, 36 574, 16

⁹⁴ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1366

⁹⁵ TZ202506-047

⁹⁶ TZ202510-150

Om de bovenstaande kosten in perspectief te plaatsen, bied ik de volgende schets van het inkoopdomein.

- Het Rijk koopt grofweg voor 18 miljard euro jaarlijks in.
- Een kwart daarvan, grofweg 4,5 miljard euro, verloopt via de raamovereenkomsten van rijksbreed categoriemanagement die deelnemende overheidsorganisaties voorzien in de gevraagde dienstverlening;
- De generieke inkoop van IT verloopt via vijf verschillende categorieën⁹⁷ zijnde connectiviteit, datacenters, IT-professionals, ICT werkomgeving en software.
- Gekoppeld aan deze vijf inkoopcategorieën is het strategisch leveranciersmanagement (SLM) ingericht voor de kwaliteitsborging van acht specifieke leveranciers.
- De categorie software omvat een financieel volume dat gegroeid is van 360 miljoen euro over 2020 naar 570 miljoen euro over het jaar 2024, verdeeld over ruim 3.000 toeleveranciers (onderaannemers en derden).

Een ander perspectief op het inkopen vanuit de overheid is verwoord in de Verzamelbrief aanbesteden.⁹⁸ Het daar verwoorde onderzoek stelt dat bijna 4% van het aantal gunningen een directe of indirecte betrokkenheid van bedrijven buiten de EU kent en dit betreft vooral gunningen in sectoren zoals IT, informatiesystemen en software.

Met het bovenstaande beschouw ik de toezegging⁹⁹ om een overzicht te verstrekken inzake de financiële waarde van onder SLM ressorterende partijen als afgedaan. Daarmee is ook een quickscan¹⁰⁰ opgeleverd over IT-kosten dat, voorzien van argumentatie, niet verder te specificeren is naar licentiekosten. Met betrekking tot uw vragen over het verbeteren van het inzicht in de begrotingscyclus loopt op dit moment het gesprek met het Ministerie van Financiën. Ik informeer u op een later moment over de uitkomsten hiervan, als onderdeel van de Kamerbrief inzicht in rijksbrede digitalisering.

Uitstel verzending kamerbrief inzicht in rijksbrede digitalisering

Voor de zomer heb ik uw Kamer in de Verzamelbrief digitalisering¹⁰¹ uitstel gemeld voor die Kamerbrief over het verbeteren van het inzicht in rijksbrede digitalisering.¹⁰² De Kamer heeft vlak daarvoor de ontraadde motie van de leden Buijsse en Kathmann aangenomen die het kabinet verzocht om te onderzoeken of er tot een stelsel van regels voor de financiële administratie bij departementen gekomen kan worden waarbij digitalisering wél is meegenomen. Ik heb u gemeld hierover met het Ministerie van Financiën in gesprek te gaan.¹⁰³ Dat gesprek is nog niet afgerond, waardoor de planning van deze brief helaas verschuift naar het nieuwe jaar. Ik streef ernaar u zo snel mogelijk hierover te informeren.

⁹⁷ Zie hiervoor <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zakendoen-met-het-rijk/inkoopcategorieen>

⁹⁸ Kamerstukken II 2024/2025, 26 485, nr. 450

⁹⁹ TZ202506-047

¹⁰⁰ TZ202510-150

¹⁰¹ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1371

¹⁰² TZ202411-102. Zie ook: Kamerstukken II 2024/2025, 36 600, VII nr. 81 en Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1314

¹⁰³ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643, nr. 1384

6. Data, Artificiële Intelligentie en algoritmen

Analyse inzet selectie-instrumenten Netwerk van Publieke Dienstverleners (NPD)

Op 3 december 2024 ontving uw Kamer de Kabinetsreactie op het advies van de Autoriteit Persoonsgegevens over artikel 22 AVG en geautomatiseerde selectietechnieken.¹⁰⁴ Hierin is aangekondigd dat NPD een analyse zal organiseren van casuïstiek met betrekking tot de inzet van selectie-instrumenten in de praktijk. Uw Kamer is toegezegd hierover voor het einde van dit jaar geïnformeerd te worden.¹⁰⁵ De analyse is uitgevoerd door een extern onderzoeksbureau en het rapport wordt eind december verwacht. Ik zal het rapport, voorzien van een reactie, aan uw Kamer zenden in het eerste kwartaal van 2026.

Voortgang wetenschappelijke standaard voor modellen en algoritmen

In mei van dit jaar is uw Kamer per brief¹⁰⁶ geïnformeerd over de beoogde aanpak van de motie van de leden Omtzigt en Six Dijkstra¹⁰⁷ inzake de ontwikkeling van een wetenschappelijke standaard voor modellen en algoritmen. Via deze weg informeer ik u – mede in lijn met de toezegging die ik deed tijdens het Notaoverleg over de Nederlandse Digitaliseringsstrategie op 29 september jl. – over de voortgang bij het komen tot een wetenschappelijke standaard voor modellen en algoritmen.

De Universiteit Leiden is, op mijn verzoek, dit najaar gestart met haar onderzoek naar de ontwikkeling van een wetenschappelijke standaard. In de voortgangsbrief van mei jl. stond vermeld dat in de aanpak van de Universiteit Leiden twee centrale onderzoeksvragen zijn geformuleerd. De eerste vraag richt zich op welke theoretische kaders en instrumenten beschikbaar zijn voor validatie, verificatie en transparantie bij de inzet van modellen en algoritmen, waarbij de criteria van navolgbaarheid en afdwingbaarheid worden meegenomen. Dit onderzoek wordt momenteel opgestart door de Universiteit Leiden.

De tweede vraag betreft de werkwijzen en afwegingen die ten grondslag liggen aan de keuze voor een model (bijvoorbeeld op basis van een afwegingskader). Hier is tijdens de *Data for Policy*-conferentie, georganiseerd door de Universiteit Leiden op 13 juni jl., bij een speciale panel-sessie over het thema «modelgerichte besluitvorming» met wetenschappelijke experts uitgebreid bij stilgestaan. Het volledige verslag heb ik opgenomen in bijlage 9. De belangrijkste conclusies van het panel waren dat modellen onvermijdelijk normatieve keuzes bevatten, modeltransparantie alleen onvoldoende is, verschillende doelgroepen verschillende informatiebehoeften hebben, en dat governancearrangementen centraal staan in het adresseren van risico's.

De uitkomsten van het expertpanel worden meegenomen in de verdere uitwerking van de motie en de ontwikkeling van de wetenschappelijke standaard. De volgende stap is het in kaart brengen van bestaande kaders, concepten en praktijken rond transparantie, validatie en verificatie van modellen in beleid en uitvoering. De fase daarna richt zich op het opstellen van een systematisch overzicht van bestaande benaderingen voor transparantie van modellen, met aandacht voor praktische toepas-

¹⁰⁴ Kamerstukken II 2024/2025, 32 761, nr. 310

¹⁰⁵ TZ202502-035

¹⁰⁶ Kamerstuk 2024/2025, 35 867, nr. 31.

¹⁰⁷ Kamerstuk 2024/2025, 35 867, nr. 26.

baarheid. Het volledig uitgewerkte onderzoek, inclusief de bijbehorende wetenschappelijke standaard, zal voor de zomer met uw Kamer worden gedeeld.

Prioritaire AI-toepassingsgebieden

Ik heb uw Kamer tijdens het Notaoverleg Nederlandse Digitaliseringsstrategie op 29 september 2025 toegezegd dat zij schriftelijke informatie over een AI-opschaalfaciliteit binnen de overheid ontvangt.¹⁰⁸ Met onderstaande informatie doe ik deze toezegging af. Met een brede vertegenwoordiging van overheidsorganisaties, kennisinstellingen en uitvoeringsorganisaties zijn zes toepassingsgebieden uitgekozen waar AI impact kan maken binnen de overheid. Dit is geen uitputtende lijst maar bevat gebieden die een logische start hiervoor zijn:

1. AI voor bezwaar- en beroep, gericht op een snellere en consistente afhandeling van het juridische afhandelproces;
2. AI ter ondersteuning van ambtenaren, om werkdruk te verminderen, zoals AI-assistenten, lokale AI-oplossingen en AI-agents die repetitieve taken automatiseren;
3. AI voor Open Overheid, ter bevordering van transparantie en publieke verantwoording;
4. AI in de leefomgeving, bijvoorbeeld voor stedelijke planning of milieumonitoring zoals detectie van de Aziatische hoornaar;
5. AI voor interactie binnen de overheid met burgers en bedrijven, waaronder de inzet van chat- en virtuele assistenten;
6. AI voor digitale toegankelijkheid van de overheid, bijvoorbeeld door automatische ondertiteling van debatten, transcriptie of spraaktechnologie.

De volgende stap betreft de voorbereiding van concrete toepassingen binnen deze gebieden, met als doel deze op te schalen via de zogenoemde AI-opschalingsfaciliteit. Dat is een faciliteit om het opschalen van bewezen AI-pilots breder uit te rollen binnen de overheid. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de ambitie om bewezen AI-toepassingen breder inzetbaar te maken binnen het openbaar bestuur en bij te dragen aan een innovatieve, betrouwbare en mensgerichte digitale overheid.

Motie Six Dijkstra en Kathmann – Gebruik van AI voor vereenvoudiging complexe wet- en regelgeving¹⁰⁹

Bij het Wetgevingsoverleg (Kamerstuk 36 740 VII, nr. 37) van 30 juni 2025 heb ik toegezegd uw Kamer te informeren over initiatieven op het gebied van wetgeving die verder worden ontwikkeld binnen de AI-opschalingsfaciliteit voor bewezen initiatieven.¹¹⁰ Daarnaast vraagt de motie Six Dijkstra en Kathmann de regering samen met uitvoeringsinstanties te verkennen of en hoe generatieve AI gebruikt kan worden om complexe wet- en regelgeving substantieel te vereenvoudigen. Onderstaand informeer ik u over voorbeelden die dit beogen, waarmee ik uitvoering geef aan de motie van de leden Six Dijkstra en Kathmann.

Op tal van plekken en toepassingsgebieden binnen de overheid wordt geëxperimenteerd met AI, waaronder generatieve AI. Zo worden er ook initiatieven ontplooid die wetgevingsjuristen kunnen ondersteunen of de uitvoering van wetgeving beter of efficiënter kunnen maken. Hierbij kan gedacht worden aan toepassingen die het wetgevingsproces efficiënter maken, input leveren in de vorm van tekstvoorstellen voor begrijpelijker en eenvoudiger wet- en regelgeving, bestaande regelgeving doorzoeken

¹⁰⁸ TZ202510-145

¹⁰⁹ Kamerstukken II 2024–2025, 36 740 VII, nr. 26

¹¹⁰ TZ202507-079

en uitleggen of bevraagbaar maken. Uiteraard vraagt het wetgevingsproces, net als andere juridische processen, om grote voorzichtigheid met ondersteuning van het werk door generatieve AI. Niet alleen is de mogelijke impact van foutieve uitkomsten of gebrek aan technische transparantie groot, ook hebben reguliere taalmodellen geen begrip van de juridische definitie van de woorden en van de context en structuur van wetgeving. Het gebruik van open Nederlandse en Europese taalmodellen zoals GPT-NL, waar vanuit de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) op wordt ingezet, draagt bij aan betere transparantie.

Waar het gaat om toepassingen om wetgeving toegankelijker te maken, wil ik graag wijzen op de OmgevingsChat die is ontwikkeld in een samenwerking tussen «Stichting Digitale Overheid» en «De Friese Aanpak». De OmgevingsChat is gebouwd op basis van generatieve AI en is bedoeld om professionals te ondersteunen bij werken met de Omgevingswet. Zo is er een applicatie voor medewerkers van een klantcontactcentrum om vragen van burgers te beantwoorden en een applicatie die juristen en informatiespecialisten ondersteunt bij het omzetten van juridische regels naar toepasbare regels binnen het Digitaal Stelsel Omgevingswet.¹¹¹ Met de «AI-opscalingsfunctionaliteit» zal ik bijdragen aan het breder inzetbaar maken van de OmgevingsChat.

In het project «Minder burgers in de knel en uitvoerbare wetgeving door machineleesbare wetgeving», dat onder regie van de Vereniging Nederlandse Gemeenten wordt uitgevoerd in samenwerking met mijn departement, wordt gewerkt aan een analysetool om wetsvoorstellen beter te kunnen toetsen op uitvoerbaarheid in samenhang met andere wetten. Een belangrijk element hierin is het vertalen van wetteksten naar een machine-uitvoerbaar formaat. AI kan een ondersteunende rol spelen in het vertalen van de wetteksten, de analyse en de toetsing. Het doel is de uitvoeringsconsequenties van nieuwe wetgeving en wetsvoorstellen sneller in kaart te brengen en concrete suggesties te doen voor verbetering van (voorgenomen) wetgeving.

Tevens subsidieer ik het initiatief «Wegwijs in Regels» (ook wel: «WetGPT»), een AI-toepassing om wetgeving toegankelijker te maken voor burgers, ondernemers en ambtenaren. Bij dit project, waarin verschillende overheidsorganisaties participeren, wordt kennismodellering toegepast om hallucinaties te voorkomen.¹¹² Met «Wetwijzer Bedrijven» wordt onder regie van Logius (onderdeel van mijn ministerie) met betrokkenheid van uitvoeringsorganisaties een prototype ontwikkeld dat bedoeld is om specifiek voor bedrijven wetgeving toegankelijker en begrijpelijker te maken.¹¹³

Motie Six Dijkstra – registratie van hoog-risico-AI en impactvolle algoritmen¹¹⁴

Het lid Six Dijkstra heeft het kabinet door middel van een motie verzocht uw Kamer middels planningsbrieven te informeren over de registratie van impactvolle algoritmen (categorie B in de handreiking Algoritmeregister)¹¹⁵ in het Algoritmeregister¹¹⁶, bovenop de bestaande plannen voor het registreren van hoog-risico AI-systemen (categorie A). Over dit deel

¹¹¹ Zie voor meer informatie <https://omgevingschat.nl/>

¹¹² Zie <https://www.digitaleoverheid.nl/innovatieproject/wetgpt/>

¹¹³ <https://www.koopoverheid.nl/documenten/instructies/2025/06/23/wetwijzer-bedrijven-onepager>

¹¹⁴ Kamerstukken II, 2024/25, 26 643, nr. 1286

¹¹⁵ Handreiking Algoritmeregister - Digitale Overheid

¹¹⁶ Het algoritmeregister van de Nederlandse overheid

van de motie heb ik uw Kamer in de Verzamelbrief oktober 2025 reeds geïnformeerd.¹¹⁷ Daarnaast verzocht de motie om een voortgangsbrief inzake de registraties in het Algoritmeregister en expliciet in te gaan op de wettelijke eisen zoals door de Autoriteit Persoonsgegevens gegeven uitleg op artikel 22 van de AVG. Met onderstaande informatie voer ik de motie uit.

Stand van zaken registraties

Sinds de opzet van het Algoritmeregister in december 2022 zijn er bijna dagelijks nieuwe registraties van algoritmen gepubliceerd. Op moment van schrijven bevat het Algoritmeregister 1.214 gepubliceerde algoritmen, afkomstig van 300 verschillende overheidsorganisaties. Daar van zijn er 31 als «hoog-risico AI-systeem» geclassificeerd, 572 als «impactvol algoritme» en de overige 611 worden geschaard onder «overige algoritmen» (categorie C). In totaal zijn er 500 overheidsorganisaties aangesloten op het Algoritmeregister. Dit betekent dat zij een account hebben en mogelijk bezig zijn met een publicatie, of (nog) geen relevante algoritmen gebruiken maar wel een account hebben voor mogelijke toekomstige registraties.

Om de voortgang van registraties overzichtelijk te maken, is er een dashboard ingericht.¹¹⁸ Daar zijn de totaal aantallen die hierboven worden vermeld te vinden, maar is het ook mogelijk om grafieken te bekijken per overheidslaag: gemeenten, provincies, waterschappen, omgevingsdiensten, veiligheidsregio's en per ministerie (landelijke organisaties).

Wettelijke eisen geautomatiseerde risicoselectie en AP-advies

Op 3 december 2024 ontving uw Kamer de kabinetsreactie en toelichting op het AP-advies inzake artikel 22 van de AVG en geautomatiseerde selectie-instrumenten.¹¹⁹ Het kabinet hecht aan de verantwoorde inzet van algoritmen, waaronder geautomatiseerde risicoselectie-instrumenten. Het naleven van wetgeving is daarbij het minimum. Volgens de AP moeten geautomatiseerde risicoselectie-instrumenten aan bepaalde regels voldoen. Deze regels zijn er om de rechten en vrijheden van mensen te beschermen. De AP zegt dat organisaties moeten controleren of geautomatiseerde risicoselectie-instrumenten niet discrimineren. Dit moet gebeuren voordat het systeem wordt gebruikt en regelmatig tijdens het gebruik. Ook moet er na de geautomatiseerde risicoselectie altijd een mens betrokken zijn die echt invloed heeft op belangrijke beslissingen. Daarnaast moet een overheidsorganisatie aan de persoon over wie een besluit wordt genomen laten weten dat geautomatiseerde risicoselectie is gebruikt.

Een organisatie mag geautomatiseerde risicoselectie gebruiken zonder speciale wet, als het systeem alleen helpt om te bepalen of een aanvraag op een bepaalde manier in behandeling moet worden genomen of om te bepalen of verder onderzoek nodig is, bijvoorbeeld om meer informatie te verzamelen. Pas als een mens daarna beslist over iets dat gevolgen heeft voor de persoon, is het toegestaan.

Wettelijke eisen in het Algoritmeregister

De motie verzocht verder om specifiek in te gaan op hoe de navolging van deze wettelijke eisen te vinden is in het Algoritmeregister. In het register beschrijven overheidsorganisaties de werking van algoritmen én het

¹¹⁷ Kamerstukken II, 2024/25, 26 643, nr. 1423

¹¹⁸ <https://algoritmes.overheid.nl/nl/dashboard>

¹¹⁹ Kamerstukken II, 2024/25, 32 761, nr. 310

verantwoord gebruik. Onder verantwoord gebruik wordt doel en impact, afwegingen, menselijke tussenkomst, risicobeheer, de wettelijke basis en risicobeheer beschreven. De wettelijke eisen kunnen gevonden worden middels de volgende velden:

- Organisaties moeten controleren dat instrumenten niet discrimineren: het veld «Risicobeheer» beschrijft of en hoe eventuele risico's op discriminatie zijn onderzocht en ondervangen. Het veld «Impacttoets» beschrijft daarnaast of en welke impacttoets er is uitgevoerd, eventueel met een toelichting van de resultaten.
- Er moet altijd een mens betrokken zijn bij beslissingen: het veld «Menselijke tussenkomst» geeft een omschrijving van hoe uitkomsten door een mens gebruikt worden en op welke wijze deze gecontroleerd en bijgesteld (kunnen) worden.
- Personen over wie een besluit genomen wordt, zijn geïnformeerd over het gebruik van een algoritme: het veld «Doel» beschrijft waarvoor het algoritme is ontwikkeld en wat voor impact de selectie heeft op burgers en bedrijven en hoe zij hierover geïnformeerd worden.

Organisaties zijn zelf verantwoordelijk voor het juist en volledig invullen van het Algoritmeregister. De centrale hulp bij het invullen van het Algoritmeregister blijf ik aanbieden. Daarnaast werkt het kabinet aan het Algoritmekader¹²⁰, waarmee voor organisaties duidelijker en praktischer gemaakt moet worden aan welke vereisten zij moeten voldoen bij de inzet van algoritmen en AI. Op een aparte pagina zijn de verplichtingen en richtlijnen voor de inzet van geautomatiseerde risicoselectie opgenomen, met inbegrip van richtlijnen voor opnemen van risicoselectie-instrumenten in het Algoritmeregister.¹²¹

Vervolg

Het Algoritmeregister bestaat nu drie jaar. Daarom heb ik de Auditdienst Rijk (ADR) opdracht gegeven voor een evaluatieonderzoek naar de kwaliteit en volledigheid van de registraties in het Algoritmeregister. Dit onderzoek zal naar verwachting in het tweede kwartaal van 2026 worden afgerond en de uitkomsten zullen met uw Kamer worden gedeeld. Daarnaast zullen de departementen net als voorheen middels de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk (JBR) van 2025 gezamenlijk rapporteren over de in dat jaar opgenomen algoritmen in categorie A (hoog-risico AI-systemen) en categorie B (impactvolle algoritmen). Ook geven zij een prognose van de nog op te nemen algoritmen. Met de Rijksorganisaties bestaat de bestuurlijke afspraak dat alle hoog-risico AI systemen eind 2025 zijn opgenomen. Wanneer er nieuwe hoog-risico AI-systemen in gebruik worden genomen, nemen zij deze direct op in het register. De JBR van 2025 wordt op Verantwoordingsdag met uw Kamer gedeeld.

In de kabinetsreactie op het AP-advies heb ik uw Kamer laten weten dat uitvoeringsorganisaties de door de AP genoemde waarborgen al in meer of mindere mate in hun processen hebben opgenomen, maar dat er nog ruimte voor verbetering is. In dit kader is ook aangekondigd dat het Netwerk van Publieke Dienstverlening onder haar leden een analyse organiseert van casuïstiek met betrekking tot geautomatiseerde risicoselectie-instrumenten. Mijn ministerie is daar nauw bij betrokken. Die analyse zal een eerste inzicht geven in de wijze waarop uitvoeringsorganisaties voldoen aan de door de AP genoemde waarborgen en wat er nodig is om deze instrumenten op een verantwoorde manier in te zetten. Uw Kamer wordt hierover in een aparte brief geïnformeerd.¹²²

¹²⁰ Algoritmekader - Algoritmekader 2.2

¹²¹ Geautomatiseerde risicoselectie - Algoritmekader 2.2. Het advies is buiten deze pagina ook verwerkt in verschillende pagina's over wettelijke vereisten en mogelijke maatregelen.

¹²² TZ202502-035

Rapportage over overheidsbrede samenwerking op soevereine AI

Hierbij bied ik uw Kamer de «Overheidsbrede monitor generatieve AI» aan.¹²³ U vindt deze in bijlage 10. Deze monitor is tot stand gekomen in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en uitgevoerd door TNO.

In de Overheidsbrede visie generatieve AI van januari 2024 is aan uw Kamer toegezegd¹²⁴ dat er een overheidsbrede monitor generatieve AI zou komen en dat de resultaten hiervan met uw Kamer zouden worden gedeeld. Deze monitor draagt bij het nauwgezet volgen van de ontwikkelingen op (generatieve) AI-gebied, in het bijzonder binnen de overheidscontext. Het onderzoek is uitgevoerd tijdens en na het verschijnen van het Overheidsbrede standpunt generatieve AI¹²⁵ in april van dit jaar. Deze beleidswijziging is daarmee meegenomen in de uitwerking van de monitor. De aanbevelingen van TNO sluiten zeer goed aan bij de acties uit de NDS, in het bijzonder binnen de prioriteit AI. Dit geldt bijvoorbeeld voor het stimuleren van (open) Nederlandse en EU-taalmodellen, het gericht opschalen van veelbelovende AI-toepassingen en het bieden van duidelijkheid over kaders en inkoop.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
E. van Marum

¹²³ Overheidsbrede Monitor Generatieve AI | Rapport | Rijksoverheid.nl

¹²⁴ Kamerstukken II 2023/2024, 26 643, nr. 1125

¹²⁵ Kamerstukken II 2024/2025, 26 643 nr. 1331